

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

Könyvtár- és információtudományi
szakfolyóirat

63. évfolyam
HU ISSN 0041-3917

2016/2

Tartalom

Ajánló

FONYÓ Istvánné: **Digitális tartalmak, digitális írástudás, könyvtári teljesítmények és kihívások**

Cikkek

MUZS Krisztina: **E-könyvek a könyvtárban. 2. rész** 51

LENGYELNÉ MOLNÁR Tünde: **Digitális írástudás fejlesztése a könyvtárakban** 65

Beszámolók • Szemlék • Referátumok

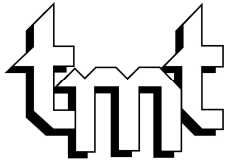
TÓSZEGI Zsuzsanna: **A könyvtárak virtuális valósága.**

A Valóságos könyvtár – könyvtári valóság II. című könyvtártudományi szimpózium.....73

Hírek

Minősített könyvtárak 2016 • Hamvay Péter: A Kulturális Alap fél a Művészeti Akadémiától, ezért inkább hagy folyóiratokat bedőlni • Ingyenes e-könyv: klasszikusok 2016-tól szabadon letölthetők • Ismét fellángolt a vita az e-könyv antikvár forgalmazásáról • Stratégiai megállapodást kötött a Magyar Nemzeti Levéltár és a Nemzeti Művelődési Intézet

(Összeállította: Fonyó Istvánné) 84

Scientific and Technical Information

Hungarian journal of library and information science

Vol. 63 • 2016/2

Summaries

MUZS, K.: **E-books in the library. Part 2** 51

E-content services pose a significant challenge to libraries. In this paper this challenge is examined from various aspects regarding domestic and international practice. In general, the nature of e-books has already been described in a number of studies, so this time the issue of lending e-books in libraries is in the focus. Neither the technological background, nor technical parameters are dealt with, just their impact on the transformation of the library system. E-book lending is a relatively new field abroad too, and in Hungary the subject is rarely discussed in publications. For this reason, Hungarian terminology has not yet emerged, so the terms used have been in most cases translated by the author from an English original.

For part 1 of the study see the first issue of 2016.

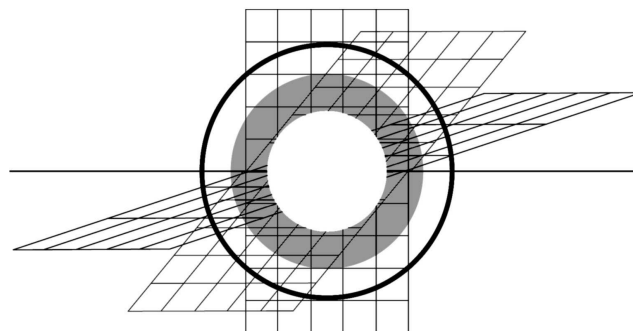
LENGYEL-MOLNÁR, T.: **Developing digital literacy in libraries** 65

The economic crisis having started in 2008 required a reconsideration of factors influencing the

functioning of society. According to the European Union one of the major factors assisting us to get out of the economic crisis is an increase of human capital. The young generation should acquire the knowledge necessary for using advanced technologies through education and the creation of informal environment.

TÓSZEGI, Zs.: **Libraries' virtual reality. The library symposium "Real library – library reality 2."** 73

As part of the series of events at the Hungarian Science Festival the Library and Information Science Institute and Library Science Doctoral Programme of the Faculty of Humanities at the Eötvös Loránd University organised two years ago a conference under the title "Real library – library reality". As an organic continuation, on November 23-24, 2015 the representatives of the profession gathered for the second time to listen to almost fifty papers, including many by colleagues from abroad.

E-könyvek a könyvtárban. 2. rész¹

Amerikán kívüli tendenciák

Afrika

A *Nemzetközi Kiadók Szövetségének*⁵² becslése szerint Afrikában a teljes kiadói bevételek 90%-a az oktatási piacról származik. Az afrikai könyvtárakban elérhető e-könyvek túlnyomó részét az egyetemi gyűjtemények teszik ki, amelyek a kontinensen kívüli tudományos kiadványokból épülnek fel. Habár a Dél-Afrikai Könyvvásár témája 2013-ban általánosságban „Az e-könyv jövője: a digitális e-könyvjelenség hatása” volt, a kiadók vezetőinek részéről a megbeszélések csak az oktatási piacról és a digitális tankönyvek elfogadásáról szóltak.⁵³

Ázsia

Az ázsiai országokban nagyon széles skálán mozog az e-könyvek használata és könyvtári elérhetősége.

- Kínában az *Apabai Chinese eBooks* digitális könyvkiadó uralja a piacot, főleg tudományos témájú tartalmakat állítanak elő, a szórakoztató kiadványok mennyisége elenyésző.
- Hongkongban a nyilvános könyvtárak gyűjteményében 186 497 e-könyvcím található, ebből 72 500 Apabi kiadvány, a többi előfizetési csomagok része az eLibrary Academic Complete és az EBSCOhost adatbázisokban. Nagyon alacsony az e-könyvek olvasottsága (átlagosan címenként 1.1%), ami a könyvtárosok szerint a szórakoztató irodalom hiányára, valamint a különböző adatbázisok bonyolult hozzáférési követelményeire vezethető vissza.
- A japán könyvtárak nagy többségében nem található e-könyvek.
- A dél-koreai nyilvános könyvtárakban a 2012-es adatok szerint több mint 3 millió e-könyvcím érhető el, aminek az éves költsége 3,6 millió amerikai dollár.
- Szingapúrban a statisztikák szintén több mint 3 millió címről, 8 milliót meghaladó kölcsönzésről és 1,3 millió dolláros költségvetésről árulkodnak.
- Tajvanon a könyvtárak 2012-ben 255 278 elérhető címről, 2013-ban pedig 562 482 kölcsönzésről számoltak be.⁵⁴

Ausztrália és Új-Zéland

Ausztráliában és Új-Zélandon a nyilvános könyvtárakban az e-könyvszolgáltatások kitarító és folyamatos növekedése figyelhető meg.

- Viktória államban 2011/2012-ben 298 809, majd 2012/2013-ban 497 045 e-könyvetöltést bonyolítottak.
- A *State Library of Western Australia* felhasználói 2013 januárjában 9 130 e-könyvet töltöttek le, ez a szám egy évvel később már 21 564 volt.
- Queensland államban a brisbane-i városi könyvtárakban a felhasználói aktivitás 2008-ban 4 212 e-könyvetöltést eredményezett, ami 2012-re 116 272-re szaporodott.
- Az új-zélandi nyilvános könyvtárak 2012/2013-as adatai: 111 336 nyilvántartott e-könyvcím, 354 066 letöltés és 1 038 543 új-zélandi, azaz 900 868 amerikai dollár ráfordítás.⁵⁵

Kanada

2011-ben a *Kanadai Kiadók Szövetsége*⁵⁶ létrehozta az *eBOUND* nevezetű ügynökséget, hogy a kiadók méretétől és szakmai felkészültségétől függetlenül előmozdítsák a digitális kiadás ügyét.

A *Kanadai Városi Könyvtárak Tanácsa*⁵⁷ megbeszéléseket kezdeményezett a *Kanadai Kiadók Szövetségével* és az *eBOUND* ügynökséggel, annak érdekében, hogy feltérképezzék a könyvtárak számára forgalmazható kanadai kiadású e-könyvek helyzetét. Ezt követően az *eBOUND* a szakkönyvtárakkal is felvette a kapcsolatot.

A közösen felállított munkacsoport megvizsgálta az aktuális körülményeket, különös tekintettel egy elfogadható platform kialakítására az e-könyvek forgalmazásához. A vizsgálat végén megállapították, hogy a fennálló helyzet nem ideális, de a könyvtárak, kiadók és kereskedők között megindult együttműködésnek köszönhetően jelentős előrelépések várhatók.

¹ Muzs Krisztina informatikus könyvtáros szakdolgozata. 1. részét l. a TMT 2016. 1. számában

Az eBOUND ügynökség egyik tagja, a *Kanadai Egyetemi Kiadók Szövetsége*⁵⁸, egyeztetésbe kezdett az egyetemi könyvtárak képviselőivel arról, hogyan tudnák a könyvtárak hozzáférését kiterjeszteni a kanadai digitális tudományos tartalmakra. A tárgyalások eredményeképpen 13 egyetemi kiadó egy hozzávetőleg 4 000 címet tartalmazó csomagot töltött fel Ontarióban egy könyvtári megosztó szolgáltatásba. Az országos hozzáférés kiterjesztése további egyeztetések tárgyát képezte.⁵⁹

Kanadában öt nagyváros, Edmonton, Hamilton, Ottawa, Toronto és Vancouver könyvtárai, melyeknek fejlett e-könyvgyűjteményük van, a következő felhasználói statisztikát osztották meg 2013-ból:

- 139 023 letölthető e-könyvcím és 244 951 kötet volt az állományukban,
- 2 871 514 letöltést regisztráltak,
- a köteteket évente átlagosan 12-szer töltötték le.

A kanadai francia nyelvű kiadványoknak külön képviselői rendszerük van. 2011-ben egy kísérleti projekt keretein belül Québec tartomány nyilvános könyvtárainak konzorciuma⁶⁰ együttműködve a Québec városában működő *De Marque* céggel létrehozta a *PRENUMERIQUE.CA* platformot. A projektnek köszönhetően létrejött egy megegyezés a québeci székhelyű kiadók, digitális tárhelyek és könyvesboltok között a helyi kiadók katalógusában elérhető e-könyvek kölcsönözhetőségére vonatkozólag.

A platform kezelésére és fejlesztésére a konzorcium 2012-ben megalapította a *BIBLIOPRESTO.CA* nonprofit szervezetet. A szervezeten keresztül vásárolt e-könyvek licencmegállapodása maximum 55 kölcsönzést engedélyez, időbeli korlát nélkül, ugyanakkor engedélyezi az olvasást a könyvtárak oldalán, ami nem számít bele a kölcsönzési limitbe. A különálló könyvtárak saját kölcsönzési szabályzatot vezettek be az egyszerre kikölcsönözhető e-könyvek számát és idejét illetően. A könyvtárak megítélésére van bízva, hogy felkínálják-e a lehetőséget az olvasóiknak, hogy megvásárolhassák az e-könyvet egy québeci könyvrustól. Az e-könyveket a könyvtárak a normál kereskedelmi áron szerzik be. A *BIBLIOPRESTO.CA* tárgyalásokat folytat európai kiadókkal is, hogy illesszék a Kanadában elérhető kiadványaikat a kínálatba.⁶¹

Québec tartományban 71 nyilvános könyvtár tagja a *BIBLIOPRESTO.CA* szervezetnek.

- A tagkönyvtárak összesített adatai alapján a felhasználók 2012/2013-ban 661 598 e-könyvet

töltöttek le, és ennek a számnak a dupláját prognosztizálták a következő évre.

A könyvtárak egyéni mutatói is erőteljes növekedést jeleznek.

- *Montreal Public Library*: 2012-ben 9 559 letöltés – 2013-ban 31 708 letöltés,
- *Quebec City Public Library*: 2012-ben 27 417 tranzakció – 2013-ban 69 951 tranzakció⁶².

Európa

Az *Európai Unió* tagállamaiban a kiadók és a könyvtárak sokkal lassabban alkalmazkodnak az e-könyvek terjedése okozta új helyzethez. Az európai könyvtárakban az e-könyvek elérhetősége országról országra változik a könyvtári költségvetéstől, a belföldi kiadói gyakorlattól és licencmegállapodásuktól függően.⁶³

Egyesült Királyság

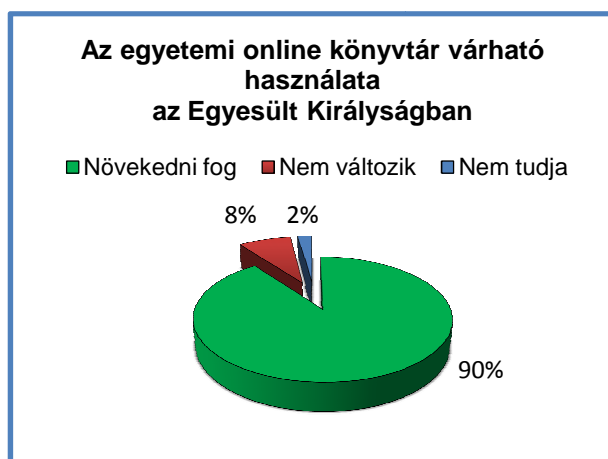
Nem meglepő, hogy Európában az Egyesült Királyság kiemelkedik a többi ország közül az e-könyvkölcsönzés terén, mivel elektronikus kiadványokból angol nyelven érhető el a legnagyobb kínálat, így a hazai kiadók mellett az amerikai kiadók termékeinek is tekintélyes piaca van.

Nick Stopforth, a *Könyvtári Vezetők Társaságának*⁶⁴ vezetője szerint az Egyesült Királyságban a nyilvános könyvtárak 75-80%-a kölcsönöz e-könyveket. Erre a célra a könyvtárak több mint fele az amerikai OverDrive szolgáltatását használja.

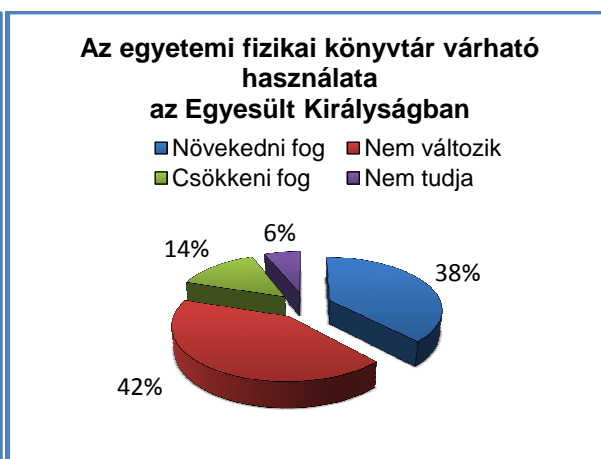
Andrew Walsh, a *Huddersfield Egyetem* könyvtárosa úgy látja, hogy habár a folyóiratok korábban jelentek meg online, mára az e-könyvek is kezdnek felzárkózni melléjük, főleg az egyetemi és tudományos szférában. Walsh tapasztalata szerint az egyetemeknek szélesebb e-könyvválaszték áll rendelkezésükre, mint a közkönyvtáraknak.⁶⁵

Az *OCLC* nonprofit könyvtári szervezet 2012-ben több országban kutatást végzett a könyvtárak prioritásait és terveit vizsgálva. A tanulmányban az elektronikus szolgáltatások kérdését is érintették. A kutatásban az Egyesült Királyságból 120 nyilvános és csaknem ugyanannyi akadémiai könyvtár vett részt.

Az egyetemi könyvtárak dolgozóinak 90%-a az online könyvtár használatában növekedést jósol a következő két évre (11. *diagram*), míg 38%-uk úgy gondolja, a fizikai könyvtár kihasználtsága is erősödni fog (12. *diagram*).

11. diagram Egyetemi online könyvtár Egyesült Királyság

12. diagram Egyetemi nyomtatott könyvtár Egyesült Királyság

A könyvtárosok véleménye szerint a felhasználói érdeklődés eltolódik majd az e-könyvek és egyéb elektronikusan elérhető tartalmak irányába. Éppen ezért az intézmények elsődleges célja az elektronikus források kínálatának bővítése.⁶⁶

Ezzel szemben a nyilvános könyvtárak dolgozói számára a legfontosabb, hogy bebizonyítsák a könyvtár értékességét a finanszírozók számára, és közösségi kapcsolatokat építsenek. Az elektronikus gyűjtemények és e-könyvek előfizetése csak a sokadik helyen szerepel a listájukon.⁶⁷

A CILIP⁶⁸, a könyvtári és információs szakemberek szakmai szervezete az Egyesült Királyságban, az EBLIDA európai „Jog az e-olvasáshoz” kampányához csatlakozva meghirdette annak angol változatát, a „Hadd kölcsönözzenek a könyvtárak e-könyveket” kampányt. Felhívásukban olyan adatokra hivatkoznak, amelyek szerint az Egyesült Királyság teljes könyvpiacának 29%-át e-könyvek tették ki 2013-ban (13. diagram), ezzel szemben az e-könyvek 85%-a nem érhető el közkönyvtárakban (14. diagram). A könyvtárak mindössze 44%-ának szerepel a szolgáltatásai között az e-kölcsönzés (15. diagram), holott a lakosság 47%-a könyvtári felhasználó. Így az emberek korlátozva vannak az információhoz való szabad hozzáférésben. Ezért szükség van egy világos európai szerzői jogi törvényre, amely biztosítja a könyvtáraknak a jogot, hogy e-könyveket szolgáltatassanak.

A CILIP célja, hogy a könyvtárak méltányos áron és ésszerű feltételek között szerezhessék be a

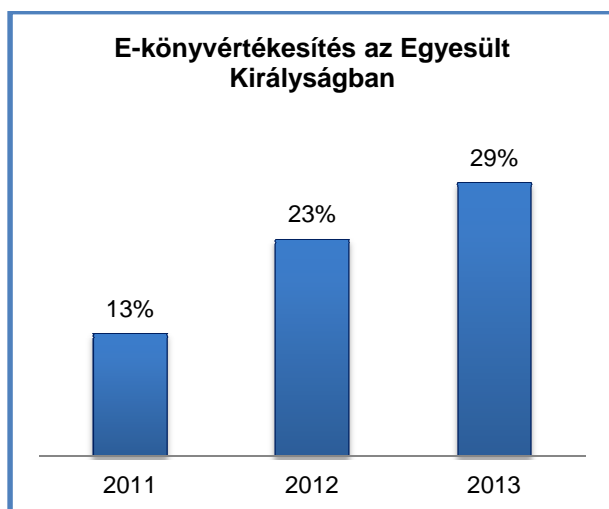
legújabb e-könyveket, minden állampolgár, nem csak azok, akik megengedhetik maguknak, hozzájussanak e-könyvekhez a közkönyvtárakon keresztül, és nem utolsósorban a szerzők az e-könyvek után is jutányos díjazásban részesüljenek, mint ahogy történt az a nyomtatott változat esetében.⁶⁹

Dánia

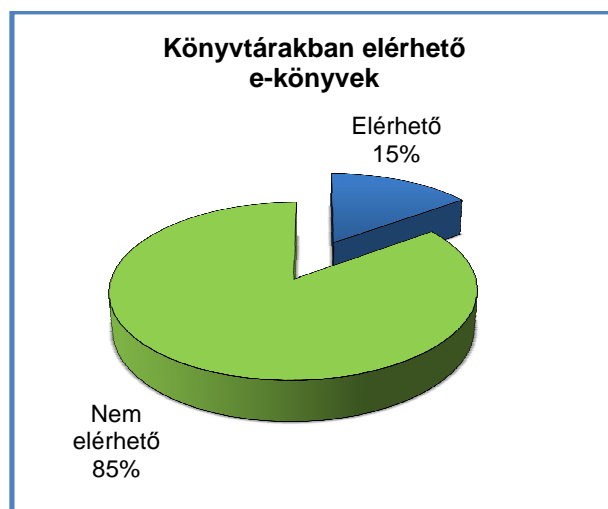
Dániában a nyilvános könyvtárak 2011 óta az e-könyveket egy *eReolen* (e-polc) nevű szolgáltatás segítségével teszik elérhetővé a beiratkozott felhasználóik számára. A szolgáltatás kormányzati fennhatóság alá tartozik. A jogtulajdonosok kifizetése kölcsönzésenkénti díjszabás alapján történik. A magas díjazás ellenére a dán kiadók többsége egy év után kiszállt a szolgáltatásból, és létrehozta saját e-könyves platformját könyvtárak részére, amit jogi problémák miatt egy évvel később leállítottak. A nagyobb kiadókkal folyamatos egyezkedés zajlik az e-könyvellátásról.⁷⁰

Norvégia

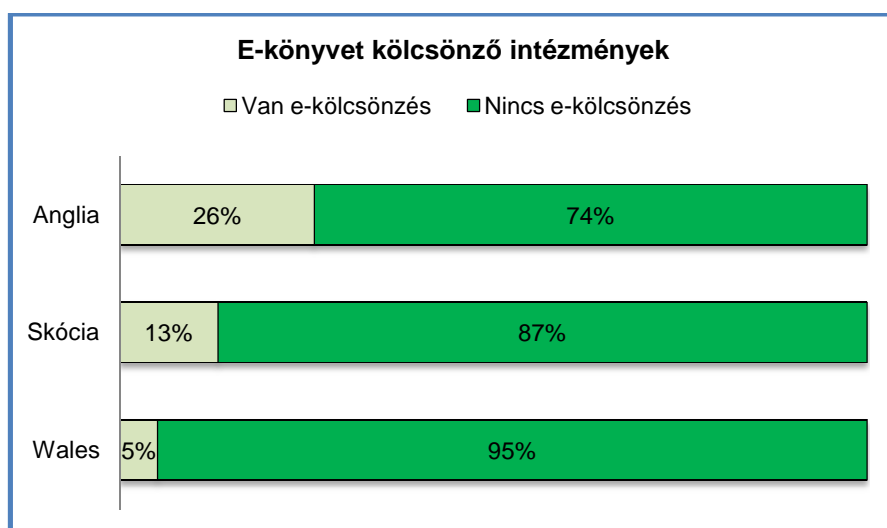
Kiterjesztett közös engedélyezési rendszerének és az ország gazdagságának köszönhetően a norvég *Nemzeti Könyvtár* elindított egy széles körű digitalizálási kezdeményezést azzal a céllal, hogy 250 000 darab 2001 előtti, jogvédett munkát egy streaming szolgáltatáson keresztül, szabadon hozzáférhetővé tegyenek az állampolgáraik számára. A jogtulajdonosok kivonhatják a címeiket az adatbázisból, és ezzel a jogukkal éltek is a legtöbb tankönyv esetében.⁷¹

13. diagram E-könyvértékesítés Egyesült Királyság

14. diagram Könyvtárakban elérhető e-könyvek Egyesült Királyság

15. diagram E-könyveket kölcsönzők

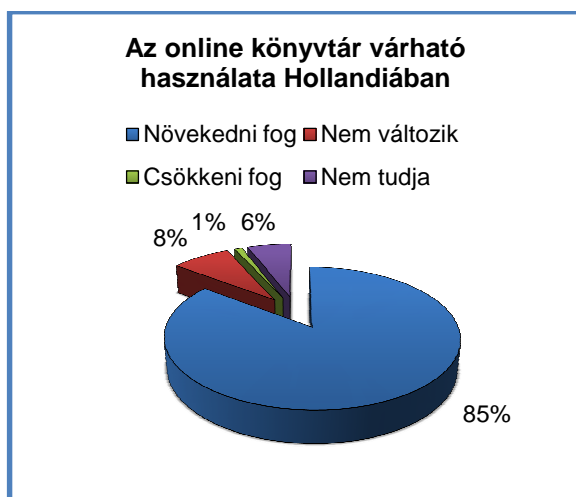
Hollandia

Hollandiában 150 könyvtár munkatársai vettek részt az OCLC felmérésben 2012-ben.

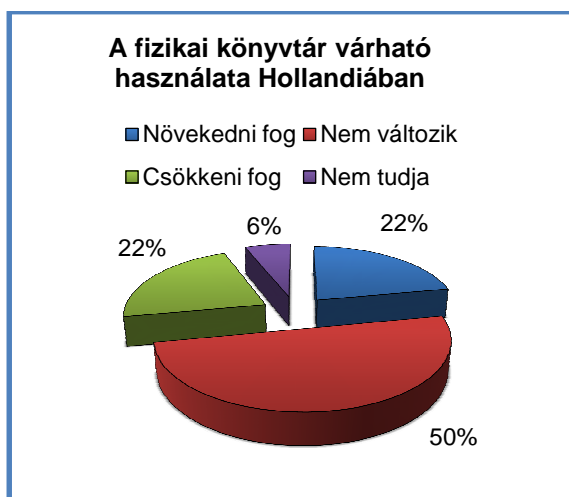
A holland könyvtárosok háromnegyede szerint az online könyvtár használata növekedésnek indul (16. diagram), alig negyede pedig úgy gondolja, hogy a fizikai könyvtára kihasználtsága is emelkedni fog (17. diagram).

2012-ben könyvtárhasználók elsődleges célja könyvek és egyéb anyagok elérése és kölcsönzése volt. 2017-re valószínűleg előtérbe kerül az online adatbázisok és folyóiratok hozzáférése.

Az egyetemi könyvtárak két legfőbb prioritása elektronikus gyűjtemények és e-könyvek előfizetése, valamint a digitalizálás. Ezzel szemben a nyilvános könyvtárak célja a gyűjteményük láthatóvá tétele és a közösségi kapcsolatok építése.⁷²

16. diagram Az online könyvtár várható használata

17. diagram A fizikai könyvtár várható használata

2014-ben a holland könyvtárak a dán eReolen-hoz hasonló e-könyvkönyvtárat hoztak létre, amin keresztül 5 000 holland e-könyvcím érhető el. A kiadóknak kölcsönzésenkénti díjat fizetnek, a régebbi könyvek esetében csökkenő ár-érték arányban. A holland kormány megállapított egy központi költségvetést a nyilvános könyvtárak e-könyvbeszerzésének fedezésére. A *Nemzeti Könyvtárban* a Google-lel közösen zajlik a holland könyvek digitalizálása. A cél, hogy a könyvtári felhasználók szabad hozzáférést kapjanak a közkinccsé vált művekhez, míg az új kiadású e-könyvekért fizetniük kell.⁷³

Németország

Felismervén az online kölcsönzésben rejlő potenciált, a *DiViBib GmbH*⁷⁴ 2007-ben Hamburg, Köln, München és Würzburg városi könyvtáraival együttműködésben elindította *Onleihe* elnevezésű digitális kölcsönzési platformját. A portálon keresztül a könyvtári felhasználók e-könyveket, e-folyóiratokat és e-magazinokat, zenéket és videókat tölthetnek le legálisan.

A szolgáltatás gyorsan terjedt, a partnerkönyvtárak száma hamar meghaladta a 300-at. Az online kölcsönzés a felhasználói számok területén is szép sikereket mutat. A *Müncheni Városi Könyvtárban* indulása óta a virtuális kölcsönzések száma évről évre a duplájára nőtt, majd 2011-ben lassulás mutatkozott a tendenciában, 120 ezer médiumot 11 millió alkalommal tölthettek le, ami még így is 50%-os növekedésről tanúskodik. *Ernst Zimmermann*, a Müncheni Városi Könyvtár szerzeményezési osz-

tályának helyettes vezetője szerint a beiratkozott felhasználók 5-10%-a már igénybe vette az online könyvtárat, ami nagyobb részarány, mint az elektronikus tartalmat olvasó lakosság aránya.

A DiViBib amerikai társaihoz hasonlóan disztributorként működik. A könyvtárak rajtuk keresztül szerzik be az elektronikus anyagokat, csomagban vagy egyenként. A DiViBib tartja a kapcsolatot a kiadókkal, ő tárgyal a licencceltételekről.⁷⁵

Az Onleihe felületén keresztül a felhasználók egyszerre 20 tételt kölcsönözhetnek és 5 előjegyzést tehetnek (9. ábra). A kölcsönzési idő az e-könyvek esetében 21 nap, a hanganyagoknál és a videóknál 7 nap, az e-folyóiratoknál és magazinoknál 1-24 óra. Az e-könyveket EPUB, a periodikákat PDF, az audio tartalmakat MP3 formátumban lehet letölteni. Tájékozódhatunk az elérhető példányokról, az előjegyzések számáról, valamint arról, hogy engedélyezett-e a dokumentumból másolni vagy nyomtatni.⁷⁶

A DiViBib körülbelül 16 000 címet tett hozzáférhetővé, több mint 1200 neves kiadótól. Az Onleihe szolgáltatását már 1 700 könyvtár kínálja, a *Goethe Intézet* által világszerte is.⁷⁷

Az OCLC 2012-es felmérése 150 német könyvtár közreműködésével készült.

A német könyvtárosok 70%-a növekedést várt a következő két évre az online könyvtár használatában (18. diagram), 37%-uk gondolta úgy, hogy ez a fizikai könyvtárra is igaz lesz (19. diagram).

Onleihe München

Münchner Stadtbibliothek

eBooks
eAudio
eVideo
ePaper

Startseite | Medienkorb | Ihr Benutzerkonto | Merktzettel | Hilfe |

Erweiterte Suche

Themenbereiche

- Kinderbibliothek (2611)
- Jugendbibliothek (1754)
- Schule & Lernen (1679)
- Sachmedien & Ratgeber (11781)
- Belletristik & Unterhaltung (9080)**
  - Biografien & Erinnerungen (180)
  - Comics & Mangas (75)
  - Dramen (65)
  - Essays (36)
  - Krimi & Thriller (3402)**
    - Detektive (67)
    - Gerichtsmedizin (4)
    - Kinderkrimis (1)
    - Kriminalkomödie (33)
    - Kriminalromane (1827)
    - Mafia-Krimis (2)
    - Psycho-Thriller (219)
    - Spionagegeschichten (10)
    - Thriller (1281)

Informationen zum Titel

Titel: Das Geheimnis von Greenshore Garden
ein Fall für Hercule Poirot

Autor: Christie, Agatha

Jahr: 2015

Verlag: Atlantik

Sprache: Deutsch

ISBN: 978-3-455-17042-9

Format: Adobe Digital Edition EPUB (für E-Book Reader)

Geeignet für:

Umfang: 85 S.

Dateigröße: 573 KB

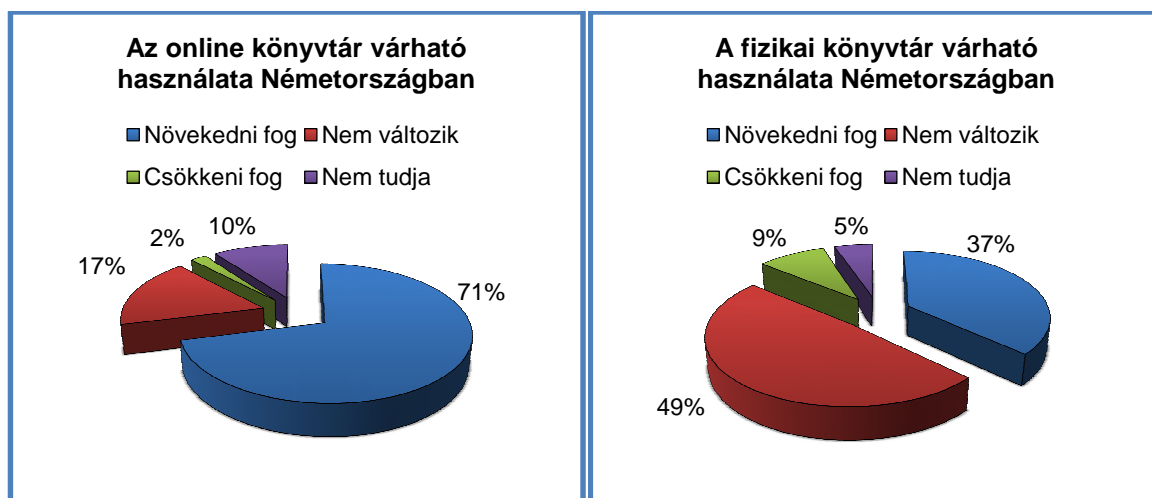
eBook

Leseprobe
Auf den Merktzettel legen
Vormerker setzen

Kategorie: Belletristik & Unterhaltung/ Krimi & Thriller/ Kriminalromane

Inhalt:
Für ihr Sommerfest haben sich die Bewohner von Greenshore House etwas Besonderes ausgedacht. In ihrem Garten soll eine inszenierte Mörderjagd für Unterhaltung sorgen. Ariadne Oliver, eine bekannte Krimiautorin, soll das Detektivspiel organisieren. Ohne nachzudenken, stimmt sie zu. Doch plötzlich ahnt sie, dass aus dem Spiel ganz schnell Ernst werden könnte, und ruft in letzter Minute ihren guten Freund Hercule Poirot zu Hilfe.

9. ábra Onleihe felhasználói felület

18. diagram Online könyvtár

19. diagram Fizikai könyvtár

Holland kollégáikhoz hasonlóan 2017-re az online adatbázisok és folyóiratok elérését látják a legnagyobb vonzóerőnek a felhasználóik szemében.

A jövőre nézve a német intézmények legfőbb célja e-könyvek és más e-források szolgáltatása, vala-

mint mobil eszközökről is használható felület kialakítása.⁷⁸

Oroszország

Az orosz könyvtárak kizárólag látássérült személyek számára készült e-könyveket vásárolnak.⁷⁹

Magyar helyzet

A magyarországi viszonyok feltérképezéséhez többek között felkerestem könyvtáros és kiadói szakembereket, hogy osszák meg velem véleményüket és tapasztalataikat a témával kapcsolatban.

Kutatásomban segítségemre volt az SZTE Klebelsberg Könyvtár főigazgató-helyettese dr. Meskó Eszter, könyvtárosai Gríz-Verbói Barbara és Hoczopán Szabolcs, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár könyvtárosa Polák Péter, a Miskolci Egyetemi Könyvtár főigazgató-helyettese Tóth Mária. A kiadói oldalról a Kossuth Kiadó informatikai szerkesztőség-vezetője Földes László, valamint a Publio Kiadó ügyvezetője Alcser Norbert.

Könyvtárak

A könyvtáros szakemberek tapasztalatai szerint, lenne igény a magyar felhasználók részéről az e-könyvkölcsönzésre. A felmérések adataiból, melyeket majd részletesebben ismertetek, kitűnik, hogy a könyvtárlátogatók szívesen választanák olvasnivalójukhoz az elektronikus formátumot. Az általam megkérdezett könyvtárosok kiemelték, hogy fontos megszólítani a fiatalokat is, akik egyre inkább e-könyv olvasáson vagy tableten szeretnének tartalomhoz jutni. Elég egy pillantást vetni az illegális tartalommegosztó oldalakra, ahol nagy forgalmat bonyolítanak az e-könyvetöltésekben. Ehelyett a könyvtárak szeretnének jogtisztá megoldást kínálni.

Kérdés, hogy a magyar piacon van-e elég szolgáltatható tartalom? Jelenleg még elég szűk szektorról beszélhetünk, viszont ütemesen gyarapszik. Ahogy azt a nemzetközi trendekből láthattuk, az e-könyv térhódításában mindig jelentős szerepe volt az anyanyelven elérhető kiadványok számára. Ebből arra következtethetünk, hogy a magyar kínálat bővülésével a felhasználók aránya is növekedni fog.

Magyarországon az e-könyvkiadók és könyvtárak kapcsolata még kiforratlan, de már vannak törekvések az együttműködésre, hiszen a kiadók is kezdik felismerni, hogy a könyvtárakon keresztül több emberhez érhetnek el, és mindenképpen több profitot termelnének, mint a torrent oldalakon. A megvalósítás módjairól ugyan vannak nézetkülönbségek, de ahogy láttuk, ez mindenhol így kezdődött. Reménykeltő például a *Book and Walk* Kiadó kooperációja a nyíregyházi könyvtárral.

Továbbá szükség lenne egy disztribútor-hálózatra is a könyvtárak és a kiadók között a gördülékeny együttműködéshez. Egyelőre Magyarországon még nem teremtődött meg a világos jogi háttér sem, ami elengedhetetlen az elektronikus dokumentumok terjesztéséhez. Enélkül hiába látják a külföldi disztribútorok, mint például a *ProQuest* a piaci rést, nem tudnak betörni a területre.

A szolgáltatás elindításához a nagyobb intézmények rendelkeznek az alapvető informatikai háttérrel. A fejlesztéséhez szükséges pénzt nagyságrendileg 1-2 millió forintra becsülik, amit kizárólag pályázati forrásból tudnának előteremteni.

A könyvtárak előre láthatólag nem tervezik, hogy a szolgáltatás plusz ráfordítással járna a felhasználók számára. Azonban, ha az e-könyvek beszerzése jelentős költségtöbbletet jelentene, akkor elképzelhetőnek tartják valamilyen díjazási forma bevezetését.

Más termékek példáján tapasztalhattuk, hogy minél szélesebb körben hozzáférhető valami, annál nagyobb lesz a kereslet rá, és annál olcsóbb lesz. Valószínűleg ez fog történni az e-könyvekkel is. Sokak félelme pedig, miszerint a könyvtári hozzáférhetőség vissza fogja vetni a vásárlási kedvet, Amerikában sem igazolódott be, sőt pont az ellenkezője igaz.

Bár senki nem lát a jövőbe, várhatóan egy-két éven belül egyre több kísérleti programnak leszünk szemtanúi. Amerikai mintára működő gyakorlatra viszont tíz éven belül ne nagyon számítsunk. A magyar könyvtáraknak komoly lemaradást kell behozniuk.

Felmérések

A magyar könyvtárhasználók hozzáállásának és elvárásainak felmérése folyamatosan zajlik az intézmények részéről.

A *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár* 2012-ben a honlapján tett közzé egy kérdőívet, amely az elektronikus tartalmak és az olvasóeszközök kölcsönzésére, valamint az ehhez kapcsolódó díjak mértékére kérdezett rá. A kitöltők válaszai egyértelműen azt mutatják, hogy van igény e-könyvek kölcsönzésére, főleg a szép- és szakirodalom területén. A válaszadók többségének van valamilyen olvasókészüléke, de sokan kölcsönöznének eszközt is a könyvtárból. Ha az e-dokumentumok igénybevétele plusz kezelési költséggel járna, a többség al-

kalmanként fizetne a használatért (pl. 200 Ft/1 alkalom, 1000 Ft/4 hét).⁸⁰

Az *Országos Széchényi Könyvtár ELDORADO*⁸¹ Projektirodája 2014-ben szintén egy online kérdőív formájában végzett piackutatást az e-dokumentumok kölcsönzésével kapcsolatban. A kérdőívet ODR tagkönyvtárakhoz és informatikus könyvtáros képzőhelyekre juttatták el, valamint közösségi oldalakon osztották meg. A mintasokaság alapvetően képzetesebb az alapsokasághoz viszonyítva (háromnegyede felsőfokú képzettséggel rendelkezik), ezért az eredmény nem tükrözi tökéletesen a magyar lakosság szokásait és igényeit.

A válaszadók kétharmada szívesen kölcsönözne térítés ellenében e-dokumentumokat a könyvtárból. Többnyire e-könyvekre, e-folyóiratokra és hangzó anyagokra lenne igény, szak- és szépirodalmi művekből. 57% választaná az évenkénti magasabb beiratkozási díjat (pl. 6000 helyett 9000 Ft), amivel korlátlan e-dokumentumkölcsönzés járna. 43% alkalmanként fizetne, nekik a kölcsönzési díj lélektani határa 500-600 Ft körül van. 84% tulajdonosa valamilyen elektronikus tartalom megjelenítésére alkalmas eszköznek (főleg laptop, személyi számítógép, okostelefon). Azok közül, akiknek nincs ilyen eszközük, kétharmaduk kölcsönözne a könyvtárból e-könyvolvasót, tabletet vagy laptopot.⁸²

Az *SZTE Klebelsberg Könyvtár* 2014-es olvasói elégedettségmérési kérdőívében az egyik kérdéscsoport az elektronikus dokumentumokra vonatkozott. Az egyetemi könyvtár használóinak fele előnyben részesíti a nyomtatott kiadványokat, kb. harmada dokumentumtípustól függően választja a nyomtatott vagy elektronikus formát. Legtöbbször szakirodalmat olvasnának elektronikusan, valamivel kevesebben szak- és szépirodalmat egyaránt, viszont csak szépirodalmat kis számban keresnének. Eszközként 71% laptopot, 46% asztali számítógépet, 29% okostelefont, 17% tabletet, 9% e-könyvolvasót használna (több választ is meg lehetett jelölni). A hozzáféréshez leginkább az egyszerűen letölthető (offline használható) formát preferálnák (73%), vagy a megfelelő segédprogram telepítésével saját eszközön (tablet, notebook stb.) olvasnának (37%), továbbá állandó online kapcsolattal elérhető megoldást választanának (30%).⁸³

Gyakorlati megvalósítás

A *Miskolci Egyetemi Könyvtár* 2014 februárjától kezdve kölcsönözhetővé tette az intézmény tulaj-

donát képező két e-könyvolvasót (PocketBook Basic 611, PocketBook Touch 622). A készülékeket minden egyetemi jogviszonnyal és érvényes beiratkozással rendelkező olvasó igénybe veheti. Egyszerre egy eszköz kölcsönözhető 10 napra, ha nincs rajta előjegyzés kétszer meghosszabbítható az időtartam. A késedelmi díj összege naponta 200 Ft. Kölcsönzéskor átvételi elismervényt kell aláírni, melyben a felhasználó felelősséget vállal az e-könyvolvasóért. Az eszközökre előre telepített magyar és idegen nyelvű tartalmak mellé szabadon letölthető más ingyenes és szerzői jogilag engedélyezett e-könyv is, de a könyvtár a visszahozott készülékeken mindig visszaállítja az eredeti tartalmat.⁸⁴

A felhasználókat a honlapon keresztül, szórólapok és e-mailes kampányok révén értesítik a szolgáltatásról. Az olvasók örülnek a lehetőségnek, kedvező visszajelzések érkeznek tőlük. Az eszközök jól forognak, bizonyos időszakokban többen várnak rájuk. Ezért a meglévő két készülék mellé a könyvtár újabb három darabot vásárolt, amelyek hamarosan bekerülnek a forgalomba. A 2014-es olvasói elégedettségmérés adatai szerint egyelőre csak 18% ismeri/használja a szolgáltatást, de mivel alig egy éve vezették be, reményeik szerint ez a szám növekedni fog. Könyvtárosok vettek már részt e-könyvolvasókkal foglalkozó akkreditált tanfolyamon. Emellett az olvasóknak is hirdettek és tartottak már másfél órás tréningeket több alkalommal.

A nyíregyházi *Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban* 2014 októbere óta, a *Book and Walk Kiadóval* kötött együttműködésnek köszönhetően, lehetőség nyílik e-könyvolvasók kölcsönzésére. A 30 Kindle típusú eszközből 29 kölcsönözhető, 1 bemutató darab. A készüléken 304 e-könyv található, magyar és külföldi szerzők klasszikus művei. Az e-könyvolvasót 3 hétre lehet kikölcsönözni, 5000 Ft kaució ellenében. Ha nincs rá előjegyzés, egyszer meghosszabbítható.⁸⁵

A szolgáltatásról a felhasználók beiratkozáskor, vagy az intézmény honlapjáról tájékozódhatnak. Kezdetben a sajtóban is írtak róla. A készülékekre általában nincs előjegyzés, főleg azok viszik el újra, akik egyszer már kikölcsönözték. A felhasználók tudnak új tartalmakat letölteni a Kindle-re, de azt visszavételkor törlik az eszközről. Még nem fordult elő, hogy sérült vagy hibás e-könyvolvasót vittek volna vissza a könyvtárba. A tapasztalatok szerint lenne igény e-könyvolvasókkal foglalkozó kurzusokra a felhasználók körében.

Jelenleg a könyvtárban nincs önálló e-könyv-szolgáltatás, csak az e-könyv olvasót lehet kölcsönözni, rajta az előre telepített tartalommal. A jövőben szeretnének az amerikai szisztémához hasonló rendszert bevezetni.

Az SZTE Klebelsberg Könyvtárak, lévén egyetemi könyvtár, jelentős tudományos gyűjteménnyel kell rendelkeznie, hogy kiszolgálja a kutatókat. Az irodalom nagy részét folyóiratok teszik ki. Pillanatnyilag 54 000 előfizetett folyóirat érhető el a könyvtár hálózatán.

A periodikák területén évekkel korábban megkezdődött az átállás az elektronikus formátumra. Nagyjából a 2000-es évek elején már voltak e-folyóiratok, 2010-től pedig alapvető elvárás az elektronikus hozzáférés. Az olvasók ma elsősorban az elektronikus változatot keresik.

Mivel a folyóiratoknál már működő gyakorlatról beszélhetünk, mindenképpen mintául szolgálnak az e-könyves világnak kiváltképp, ami a licencfeltételeket és a kivitelezést illeti.

A Klebelsberg Könyvtár nemrég fizetett elő egy 130 000 e-könyvből (főleg szakirodalomból) álló csomagot, az *EBSCO Academic E-book World Wide Collection*-t. A szerződés értelmében az e-könyvek az egyetem hálózatáról érhetőek el, egyszerre korlátlan számú ember kölcsönözheti ugyanazt a művet. A felhasználó állíthatja be a kölcsönzés határidejét, melynek lejáta után a DRM védelem miatt később nem tudja megnyitni a fájlt. Továbbá a felhasználónak lehetősége van e-mailben harminc oldalt elküldeni, ami jobb kihasználtságot eredményez.

Az olvasók még nem igazán fedezték fel ezt a szolgáltatást, első körben eszükbe sem jut, hogy az elektronikus változatot keressék. Minden bizonnyal ez is csak idő és hozzáállás kérdése.

ELDORADO

Az olvasók manapság elvárják, hogy az interneten minden azonnal hozzáférhető legyen. Ezt az igényt szeretné az ELDORADO tisztázott jogi környezetben kielégíteni. A cél, hogy elérhetővé tegye a felhasználók számára a könyvtárakban őrzött kulturális örökség teljes halmazát, a jogvédett művek esetén a jogdíj megfizetése mellett, a már nem védett művek esetén térítésmentesen.

A könyvtáraknak, ezért az ELDORADO-nak is, lehetővé kell tennie, hogy a kereskedelmi forgalomban már nem kapható (*out-of-commerce*) kiadványok is elérhetőek legyenek a felhasználók számára. Alapvetően ezek a művek még hagyományos papíralapú formában állnak rendelkezésre, ezért a legszélesebb körű elérhetőség biztosításához digitalizálni kell őket. Az Országos Széchényi Könyvtárnak, lévén nemzeti könyvtár, megőrzési feladatai miatt joga van valamennyi őrzött kiadvány digitalizálására, valamint az elektronikus kötelespéldányok belső szolgáltatására.

Az ELDORADO a magyarországi könyvtári rendszer közös szolgáltatása hivatott lenni, ezért a rendszer feltöltése a partnerkönyvtárak állományára alapozva történik majd, az egyes könyvtárak digitalizálási tervének megfelelően, amely az OSZK esetében az állomány védelmét szolgálja. Ebből kifolyólag, ha egy felhasználó olyan dokumentumot igényel, amelynek digitalizálása nem szerepel a közeljövőben, a soron kívüli kezelésért külön díjat kell fizetnie.

Ezekből a változásokból az *Elektronikus Periodika Archivum* (EPA) is profitál, hiszen az ELDORADO keretén belül a jogvédelem alá eső periodikumok is elérhetővé válhatnak.⁸⁷

Egy ilyen profilú szolgáltatás esetében hangsúlyos a kiemelt jogosultságkezelés és az adatbiztonság. Az ELDORADO projektnek egy olyan üzleti modellt kell létrehoznia, amellyel nem veszélyeztetni a könyvpiaci szereplők érdekeit.

A szerzői jogról szóló 1999-es LXXVI. törvény értelmében könyvtárak *archiválási céllal* digitalizálhatnak, de ebben a projektben a dokumentumokat *pénzért* kívánják szolgáltatni, ezért az ELDORADO-ban elérhető művek digitalizálásához is be kell szerezni a *szerzői jogi jogosult engedélyét*.

Tervezett szolgáltatások:

- keresés,
- információkérés,
- digitális másolat megrendelése,
- online megtekintés,
- letöltés,
- e-kölcsönzés,
- dedikált hozzáférés,
- értéknövelt szolgáltatások (DoD, PoD, OCR).

Ezek a szolgáltatások jogi értelemben kétfajta műfelhasználásnak felelnek meg: *többszörözésnek*

és nyilvánossághoz közvetítésnek. A mű tárolása digitális formában elektronikus eszközökön többszörözésnek minősül, és a szerző kizárólagos joga, hogy művét többszörözze. A szerző kizárólagos joga műve online felhasználásának engedélyezése. Műtípustól függ, hogy online felhasználás esetén kik jogosultak az engedély megadására. Minden egyes irodalmi mű szerzői jogi jogosultját fel kell kutatni, és engedélyt kell szerezni.

Az ELDORADO hatékony működéséhez elengedhetetlen lenne egy olyan jogkezelő szervezet bevonása, amely jogilag és pénzügyileg egyaránt képes megoldani az ELDORADO által szolgáltatott, szerzői jogi védelem alatt álló dokumentumok jogkezelését.

Egy mű keletkezésétől a szerző halálától számított hetven évig áll szerzői jogi védelem alatt. Ezért egy mű jogi státuszának (védett/nem védett) megállapításához a szerzők biográfiai adataira van szükség.

Az ELDORADO jogi komponenséhez szükséges adatokat szerzői jogvédelem alatt álló művek esetében a következő forrásokból szerzi:

- a. OSZK névtér: személynevek besorolási adatainak adatbázisa,
- b. VIAF (Virtual International Authority File): besorolási adatok nemzetközi szintű egységesítése és összekapcsolása,
- c. Jogkezelők adatbázisa: nyilvántartás a szerzői vagyoni jogokról (könyvtárak nem férhetnek hozzá),
- d. egyéb online és nyomtatott források,
- e. ISBN (szám igénylésekor a kiadók megadják a jogtulajdonosi adatokat is).

A jogosultkutatás nemzetközi forrása egy adatbázisok és jogtulajdonosi nyilvántartások hálózatából álló rendszer, az ún. ARROW (Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works Towards Europeana). Az ARROW célja, hogy tisztázza a művek jogait, azonosítsa a jogtulajdonosait, és kiépítsen egy automatizált európai szintű jogi adatbázist, ezáltal támogassa a tömeges digitalizálást. Használata megkönnyíti a jogi információk kezelését bármely szöveg- és képalapú digitalizációs projektben. Mivel az ARROW és az ELDORADO jogi komponensének célja megegyezik, ezért az ELDORADO részéről biztosítani kell a két rendszer közötti kapcsolatot, megegyező sémák és szabványok használatát.⁸⁸

Az ELDORADO a világ minden pontjáról elérhető lesz, hiszen webes felületen fogja az olvasókat kiszolgálni. A keresőfelület és a nem jogvédett kulturális közkinccs elérése nem lesz regisztrációhoz kötve. A jogvédett anyagok elérése már felhasználói regisztrációt igényel, hiszen a fizetés és az igénybevétel itt elkülönül.

Az ELDORADO felhasználóinak második csoportját a könyvtárak alkotják, amelyek egyúttal partnerei is. Speciális jogosultságokkal rendelkeznek, hogy saját digitalizált dokumentumaikat fel tudják tölteni a rendszerbe, onnan felhasználóik számára dokumentumokat rendeljenek, a rendszer szolgáltatásait igénybe vegyék saját digitalizálási folyamataik automatizálásához, valamint elszámolják a bevételeket és kiadásokat.

A felhasználók harmadik nagy csoportja a kiadók és jogtulajdonosok köre. Nekik lehetőségük van, hogy a digitális dokumentumaikat akár kötelempéldány-szolgáltatás keretében, akár önkéntesen feltöltsék, beállítsák a szolgáltatási engedélyeket, a jogdíjigényt, illetve kövessék a forgalmat.⁸⁹

Az ELDORADO projekt nagyszabású vállalása, a digitális formában rendelkezésre álló vagy előállítható magyar vonatkozású dokumentumok teljes körű szolgáltatása a magyar könyvtárügy, a magyar írott kulturális örökség, a társadalmi emlékezet és a digitális tartalomipar jövőjét egyaránt jelentősen befolyásolja.

A megvalósítás elkezdődött, azonban hosszú távon több buktató is veszélyezteti a sikert. Nem biztosított a megfelelő tárolókapacitás a több petabyte-nyi információ tárolására, sem a szerverkapacitás, a jogi környezet még átalakulóban van, és a kulturális piac szereplőivel kialakítandó együttműködés is csak a buktató kezdeténél tart.⁹⁰

A könyves szakma alapvetően szkeptikusan várja az ELDORADO indulását. Elhangzott olyan érv, miszerint a program nem lehet sikeres, mert nem értenek az elektronikus tartalmak terjesztéséhez, nem piaci alapon gondolkodnak. Továbbá a digitalizáló partner könyvtárakra terhelt, nem megtérülő, rengeteg pluszmunka is kérdésessé teszi a kooperációt.

Kiadók

A Kossuth és a Publio Kiadó képviselőivel folytatott beszélgetéseim során lehetőségem nyílt első kézből megismerni a könyves világ oldalának néző-

pontját. Mindkét cég foglalkozik nyomtatott könyvek mellett e-könyvek kiadásával, és tervezik, hogy azokat könyvtárak számára is elérhetővé tegyék. Amint azt nyomtatékosították, mindenkinek érdekében áll a kiadók és a könyvtárak összefogása, csak így lehet a legszélesebb körben eljutni az olvasókhöz. Természetesen profitorientált vállalatokról lévén szó, a kiadók elsődlegesen a dolog gazdasági végéről közelítik meg a kérdést.

A Kossuth Kiadónál hangsúlyozták a szakmai együttműködés fontosságát. Meglátásuk szerint a *Könyvtári Szövetség*nek kellene a kiadókkal szerződnie. Ezenfelül Magyarországon is szükség lenne egy könyvdisztribútorra.

A Publionál kiemelték, mindenekelőtt az emberek hozzáállásának kell megváltoznia. A kiadók részéről sokan az e-könyvet a nyomtatott könyv elleniségének tartják, mert elveszi a hasznukat, hiszen a nyomtatott kiadványokban benne áll a pénzük, azt akarják visszakapni.

A vásárlók nem azért nem vesznek e-könyvet, mert nem engedhetik meg maguknak, hanem mert nem értik, miért kell a tartalomért fizetniük. Ezért fordulhat elő, hogy egyébként törvénytisztelő állampolgárok szemrebbenés nélkül töltenek le illegális fájlokat. Ha belegondolunk, a havi kábeltévé-előfizetés sokkal többbe kerül, mint megvenni egy könyvet, ami egy átlagolvasónak egyhavi szabadidős elfoglaltságot jelent.

Felmerült még az e-könyv 27%-os áfájának kérdése, ami azért lehet több a nyomtatott könyv 5%-os áfájához viszonyítva, mert az e-könyveket szolgáltatásként kezelik. A Publionál úgy gondolják, az áfa csökkenés nem változtatna az e-könyvek kereskedelmi árán, a kiadó és a szerző haszna lenne több. Onnantól kezdve a kiadón múlik, hogy mennyi pénzt forgat vissza.

Mindkét vállalat alapvető feltételként tekint egy korrekt informatikai rendszerre, ami garantálja, hogy nem fogják tömegesen lelopni a könyveket a hálózatról. Továbbá az elektronikus infrastruktúrán keresztül nyomon tudják követni, hogy a kölcsönzési tranzakciók után mennyi jogdíj illeti meg őket. Ez esetben a Kossuth Kiadónál felvetették annak lehetőségét, hogy a könyvtáraknak ingyen adják az e-könyveket. A Publio pedig normál kereskedelmi árban gondolkodik, nem akarja az amerikai emelt díjazást követni.

A Publio egy fiatal, dinamikus vállalkozás, kész új területek felfedezésére. Nem meglepő, hogy a kiadói kölcsönzés beindításán dolgoznak. Korábban már volt erre egy kísérletük. A modell úgy nézett ki, hogy a felhasználók kaptak egy tárhelyet, ahova feltölthették a megvásárolt e-könyvet. A felhasználók egymástól kölcsönözhetnek, a kölcsönadott könyvhöz addig a tulajdonos nem fért hozzá. A tartalmat letöltötték a számítógépükre és becsületkassza alapon működött, hogy a határidő lejárta után letörölték-e.

A szolgáltatás mindössze egy-két napig működött, mivel nem csak saját kiadású e-könyvek forogtak a rendszerben, a többi kiadó jogi dolgok miatt leállította. Viszont amíg működött sokan használták, tehát lenne rá igény. Ezért egy átdolgozott platformmal újra bele akarnak vágni a dologba, reményeik szerint még az idei évben.

Befejezés

Áttekintve az e-könyvkölcsönzést övező nemzetközi helyzetet, általános képet kaphattunk arról, hogy milyen sok problémába ütközik egy modern felfogást igénylő szolgáltatás bevezetése egy évszázados tradíciókra épülő intézményrendszerben.

A könyves világ elemi változásokon megy keresztül, ahol a nyitottság az új dolgok felé, valamint a gondolkodásmód formálásának hajlandósága elengedhetetlen. Látni kellene, hogy az e-könyv nem ellensége a nyomtatott könyvnek, hanem társa.

A játszma szereplői, a kiadók, a könyvtárak és a könyvdisztribútorok természetesen mindenben a saját érdekeiket kívánják érvényesíteni. Mindezek mellett nem szabad megfeledkezni az egyetlen közös célról, az olvasók igényeinek szolgálásáról. Ezért szükséges az együttműködés fontosságát hangsúlyozni, és ezért kulcsfontosságú a tisztázott jogi háttér megteremtése, ami minden további tárgyalás alapjául szolgál.

A szakmát világszerte lázban tartják az e-könyvvel kapcsolatos történések. Hol dinamikusabban, hol kevésbé terjed az új trend. Ahogy sok minden másban is, Amerika élen jár a területen, éppen ezért a gyakorlati megvalósítás terén is mintával szolgálhat a többi országnak.

Habár Magyarországon közel sem tartunk ott, hogy pár éven belül kiépített és jól működő e-könyves kölcsönzési szolgáltatásra számíthatnánk,

azért bizakodásra adnak okot az ilyen irányú próbálkozások.

Merjünk nagyot álmodni és képzeljük el, hogy nincs már olyan messze az idő, mikor az otthonunkból egyetlen kattintással kikölcsönözhetjük a legújabb bestsellert, és azonnal élvezhetjük az e-könyv-olvasónkon.

Örök igazság, hogy a változásokhoz időre és türelemre van szükség. Így van ez az e-könyvek világában is.

Hivatkozások

- ⁵² International Publishers Association
- ⁵³ IFLA 2014 eLending Background Paper, 6.
<<http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/documents/ifla-elending-background-paper-aug-2014-rev.pdf>>
- ⁵⁴ Ugyanott (U.o.)
- ⁵⁵ U.o., 7.
- ⁵⁶ Association of Canadian Publishers
- ⁵⁷ Canadian Urban Libraries Council (CULC)
- ⁵⁸ The Association of Canadian University Presses (ACUP)
- ⁵⁹ IFLA 2014 eLending Background Paper, 11.
<<http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/documents/ifla-elending-background-paper-aug-2014-rev.pdf>>
- ⁶⁰ Association des bibliothèques publiques du Québec, Réseau BIBLIO du Québec et Bibliothèque et Archives nationales du Québec
- ⁶¹ IFLA 2014 eLending Background Paper, 12–13.
<<http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/documents/ifla-elending-background-paper-aug-2014-rev.pdf>>
- ⁶² U.o., 7.
- ⁶³ U.o., 7.
- ⁶⁴ Society of Chief Librarians (SCL)
- ⁶⁵ KOBIE, Nicole, *Ebooks: the final chapter for libraries?* 2013. 09. 07.
<<http://www.pcpco.co.uk/features/384034/ebooks-the-final-chapter-for-libraries>>
- ⁶⁶ Select Key Findings for UK Academic Libraries
<<http://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/uk-libraries/214758ukb-A-Member-Communication-Survey-Report-UK-academic.pdf>>
- ⁶⁷ Select Key Findings for UK Public Libraries
- <http://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/uk-libraries/214758ukb-B-Member-Communication-Survey-Report-UK-public-web.pdf>
- ⁶⁸ Chartered Institute of Library and Information Professionals
- ⁶⁹ Let libraries lend ebooks
<<http://www.cilip.org.uk/cilip/advocacy-campaigns-awards/advocacy-campaigns/ebooks/ebooks-right-e-read>>
- ⁷⁰ IFLA 2014 eLending Background Paper, 10-11.
<<http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/documents/ifla-elending-background-paper-aug-2014-rev.pdf>>
- ⁷¹ U. o., 12.
- ⁷² Libraries in the Netherlands: A Snapshot of Priorities & Perspectives
<<http://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/nl-libraries/214758usb-Member-Communication-Survey-Report-Nederland.pdf>>
- ⁷³ IFLA 2014 eLending Background Paper, 11.
<<http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/documents/ifla-elending-background-paper-aug-2014-rev.pdf>>
- ⁷⁴ Digitale Virtuelle Bibliotheken, az ekz.bibliotheks-service GmbH leányvállalata
- ⁷⁵ GERARD, Virginia, *Egy kattintással a könyvtárba – az online kölcsönzés*
<<http://www.goethe.de/ins/hu/bud/kul/bib/onl/hu10012949.htm>>
- ⁷⁶ Onleihe München
<<http://www4.onleihe.de/muenchen/frontend/welcome,51-0-0-100-0-0-1-0-0-0-0.html>>
- ⁷⁷ IFLA 2014 eLending Background Paper, 12.
<<http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/documents/ifla-elending-background-paper-aug-2014-rev.pdf>>
- ⁷⁸ Libraries in Germany: A Snapshot of Priorities & Perspectives
<<http://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/de-libraries/214758usb-Member-Communication-Survey-Report-Deutschland.pdf>>
- ⁷⁹ IFLA 2014 eLending Background Paper, 13.
<<http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/documents/ifla-elending-background-paper-aug-2014-rev.pdf>>
- ⁸⁰ KIS Mariann, *E-könyv és a közkönyvtárak. Egy kérdőív válaszai*, Könyv, könyvtár, könyvtáros, 10(2012/21) 30–31.
- ⁸¹ Elektronikus Dokumentumküldés Országos Rendszere, Adatbázisa és Dokumentumtára

- ⁸² AMBERG Eszter: *Az e-dokumentumok kölcsönzésére vonatkozó piackutatás eredményei*, Könyv, könyvtár, könyvtáros, 5(2014/23) 16–20.
- ⁸³ SZTE Klebelsberg Könyvtár Olvasói elégedettségmérés 2014, Felmérés eredmények
- ⁸⁴ Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum: E-könyv olvasó kölcsönzés
<<http://www.lib.uni-miskolc.hu/web/konyvtar/e-konyv-olvaso-kolcsonzes>>
- ⁸⁵ Móricz Zsigmond Városi és Megyei Könyvtár: E-BOOK kölcsönzés a Könyvtárban
<<http://www.mzsk.hu/2014/10/e-book-kolcsonzes-a-konyvtarban/>>
- ⁸⁶ Országos Széchényi Könyvtár – ELDORADO projekt
<<http://www.oszk.hu/eldorado/projektrol>>
- ⁸⁷ VONDERVISZT Lajos – DANCS Szabolcs, *Jogvédtett dokumentumok elektronikus szolgáltatása – az OSZK ELDORADO projektje*, Iskolakultúra, (2014/3) 95–97.
- ⁸⁸ AMBERG Eszter: *Az ELDORADO-projekt szerzői jogi aspektusai*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 61. (2014/2) 51–55.
- ⁸⁹ VONDERVISZT, i.m. 97–98.
- ⁹⁰ VONDERVISZT, i.m. 100.
- Irodalom**
- 3M Cloud Library
<<http://www.3m.com/us/library/eBook/howitworks.html>> [2015. 04. 24.]
- 3M Library Systems
<http://solutions.3m.com/wps/portal/3M/en_US/library-systems-NA/library-technologies/ebook-lending/> [2015. 04. 24.]
- AMBERG Eszter: *Az e-dokumentumok kölcsönzésére vonatkozó piackutatás eredményei*, Könyv, könyvtár, könyvtáros, 5(2014/23) 16–20.
- AMBERG Eszter: *Az ELDORADO-projekt szerzői jogi aspektusai*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 61(2014/2) 51–55.
- Az EBLIDA állásfoglalása az e-könyvekről az európai könyvtárak számára
<http://www.eblida.org/News/The-right-to-e-read_hu.pdf> [2015. 04. 24.]
- BITNER, Livia, *At the Corner of Baker & Taylor: Axis 360, The Revolutionary Digital Media Circulation Platform*, 2011. 10.18.
<<http://booklistonline.com/ProductInfo.aspx?pid=5152869&AspxAutoDetectCookieSupport=1>> [2015. 04. 24.]
- Borrow Books from a Public Library
<http://www.amazon.com/gp/help/customer/display.html/ref=hp_left_v4_sib?ie=UTF8&nodeId=200747550> [2015. 04. 24.]
- Borrow Books from the Kindle Owners' Lending Library
<http://www.amazon.com/gp/help/customer/display.html/ref=hp_left_v4_sib?ie=UTF8&nodeId=200757120> [2015. 04. 24.]
- CALDWELL-STONE, Deborah, *Ebooks and Users' Rights*, American Libraries, 5/6(2012/43), 60–61.
- DAVENPORT, Christian, *As demand for e-books soars, libraries struggle to stock their virtual shelves*, 2012. 01. 14.
<http://www.washingtonpost.com/local/as-demand-for-e-books-soars-libraries-struggle-to-stock-their-virtual-shelves/2012/01/13/gIQAkIOXzP_story.html> [2015. 04. 24.]
- eBook Use Up 33% in 2014 in Libraries through OverDrive, 2015. 01. 08.
<<http://company.overdrive.com/news/ebook-use-up-33-in-2014-in-libraries-through-overdrive/>> [2015. 04. 24.]
- eLending for Libraries; IFLA, ebooks and Access to Digital Content
<<http://www.ifla.org/e-lending>> [2015. 04. 24.]
- ENIS, Matt, *Vendors talk ebook future: all big five publishers now licensing to libraries*, Library Journal, 14(2014/139), 18.
- GERARD, Virginia, *Egy kattintással a könyvtárba – az online kölcsönzés*
<http://www.goethe.de/ins/hu/bud/kul/bib/onl/hu10012949.htm> [2015. 04. 24.]
- HAMAKER, Charles, *Ebooks on Fire*, Searcher, 10(2011/19) 20–28.
- HERTHER, Nancy K., *Let the Library Deluge Begin!*, Searcher, 1(2015/39) 40–48.
- IFLA E-Lending Background Paper
<<http://www.ifla.org/files/assets/clm/publications/ifla-background-paper-e-lending-en.pdf>> [2015. 04. 24.]
- IFLA 2014 eLending Background Paper
<<http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/documents/ifla-elending-background-paper-aug-2014-rev.pdf>> [2015. 04. 24.]
- IFLA Principles for Library eLending
<<http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/principles-for-library-elending-rev-aug-2013.pdf>> [2015. 04. 24.]
- Introducing the Kindle Owners' Lending Library
<http://www.amazon.com/gp/feature.html?docId=1000739811&ref=primedp_koll> [2015. 04. 24.]
- KIS Mariann, *E-könyv és a közönyvtárak. Egy kérdőív válaszai*, Könyv, könyvtár, könyvtáros, 10(2012/21) 30–31.

KOBIE, Nicole, *Ebooks: the final chapter for libraries?* 2013. 09. 07.

<<http://www.pcpro.co.uk/features/384034/ebooks-the-final-chapter-for-libraries>> [2015. 04. 24.]

KUMAR PAL, Ashis, *Application of Digital Rights Management in Library*, DESIDOC Journal of Library & Information Technology, 1(2014/34)11–15.

Let libraries lend ebooks

<<http://www.cilip.org.uk/cilip/advocacy-campaigns-awards/advocacy-campaigns/ebooks/ebooks-right-e-read>> [2015. 04. 24.]

Libraries in Germany: A Snapshot of Priorities & Perspectives

<<http://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/de-libraries/214758usb-Member-Communication-Survey-Report-Deutschland.pdf>> [2015. 04. 24.]

Libraries in the Netherlands: A Snapshot of Priorities & Perspectives

<<http://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/nl-libraries/214758usb-Member-Communication-Survey-Report-Nederland.pdf>> [2015. 04. 24.]

MACHOVEC, George, *Consortial ebook Licensing for Academic Libraries*, Journal of Library Administration, 5/6(2013/53) 390–399.

Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum: E-könyv olvasó kölcsönzés

<<http://www.lib.uni-miskolc.hu/web/konyvtar/e-konyv-olvaso-kolcsonzes>> [2015. 04. 24.]

Móricz Zsigmond Városi és Megyei Könyvtár: E-BOOK kölcsönzés a Könyvtárban

<<http://www.mzsk.hu/2014/10/e-book-kolcsonzes-a-konyvtarban/>> [2015. 04. 24.]

O'CONNELL, Brendan, HAVEN, Dana, *eBooks As a Collection and a Service: Developing a Public Library Instruction Program to Support eBook Use*, Journal of Library Innovation, 1(2013/4) 53–66.

Onleihe München

<<http://www4.onleihe.de/muenchen/frontend/welcome,51-0-0-100-0-0-1-0-0-0-0.html>> [2015. 04. 24.]

Országos Széchényi Könyvtár - ELDORADO projekt

<<http://www.oszk.hu/eldorado/projektrol>> [2015. 04. 24.]

OverDrive adds more than 200 new publishers to global eBook catalog for schools and libraries, 2014. 10. 08.

<<http://company.overdrive.com/news/overdrive-adds-more-than-200-new-publishers-to-global-ebook-catalog-for-schools-and-libraries/>> [2015. 04. 24.]

OverDrive: History

<<http://company.overdrive.com/company/who-we-are/history/>> [2015. 04. 24.]

Partner für Ihre Onleihe

<<http://www.onleihe.net/unternehmen.html>> [2015. 04. 24.]

ReadersFirst Guide to Library E-Book Vendors

<<http://static1.squarespace.com/static/53765f6e4b060b2a3d3586b/t/54c6a4f2e4b08921548f21d9/1422304498084/ReadersFirst-Guide--Library-E-Book-Vendors.pdf>> [2015. 04. 24.]

Select Key Findings for UK Academic Libraries

<<http://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/uk-libraries/214758ukb-A-Member-Communication-Survey-Report-UK-academic.pdf>> [2015. 04. 24.]

Select Key Findings for UK Public Libraries

<<http://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/uk-libraries/214758ukb-B-Member-Communication-Survey-Report-UK-public-web.pdf>> [2015. 04. 24.]

SWARTZ, Mark, *Shifting Tides: How the Re-emergence of DRM Impacts Libraries*, Feliciter, 1(2012/59) 3-5.

SZTE Klebelsberg Könyvtár Olvasói elégedettségmérés 2014, Felmérés eredmények

The Right to E-read, Position Paper of May 2014

<http://www.eblida.org/News/2014/EBLIDA_E-read_position-paper.pdf> [2015. 04. 24.]

VINJAMURI, David, *The Wrong War Over eBooks: Publishers Vs. Libraries*, 2012. 11. 12.

<<http://www.forbes.com/sites/davidvinjamuri/2012/12/11/the-wrong-war-over-ebooks-publishers-vs-libraries/>> [2015. 04. 24.]

VONDERVISZT Lajos – DANCS Szabolcs, *Jogvédelem dokumentumok elektronikus szolgáltatása – az OSZK ELDORADO projektje*, Iskolakultúra, (2014/3) 95–100.

What is IFLA doing?

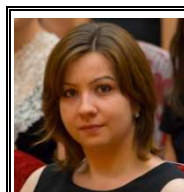
<<http://www.ifla.org/node/7417>> [2015. 04. 24.]

YELTON, Andromeda, *The ethics of ebooks*, Library Journal, 15(2012/137) 30–31.

ZICKUHR, Kathryn et al., *Libraries, patrons, and e-books*

<http://libraries.pewinternet.org/files/legacy-pdf/PIP_Libraries_and_Ebook_Patrons%206.22.12.pdf> [2015. 04. 24.]

Beérkezett: 2015. IX. 17-én.

Muzs Krisztina

a BME OMIKK

könyvtárosa.

E-mail: kmuzs@omikk.bme.hu

Digitális írástudás fejlesztése a könyvtárakban

A 2008-ban kirobbant gazdasági válság a társadalom működését befolyásoló tényezők átgondolását követelte meg. Az Európai Unió a gazdasági válságból történő kijutás egyik legfontosabb tényezőjének a humántőke növelését tartja. Biztosítani kell a felnövő generáció számára a korszerű technológiák adta lehetőségek kihasználásának tudását, ezért meg kell teremteni az ehhez szükséges oktatási és informális környezetet.

Digitális írástudás

A digitális kultúra terjesztésében a könyvtáraknak is részt kell venniük, fel kell készülniük a digitális kompetenciákkal rendelkező olvasók igényeinek kiszolgálására. Ehhez ismerni kell, kit tekintünk digitális bennszülöttnek. A digitális bennszülöttek generációjához tartozó személyek képesek az online információ megszerzésére, szeretik a virtuális tanulási környezeteket és a teammunkát, melynek tere sokszor a közösségi hálózat. Gondolkodásmódjukra már nem a linearitás, inkább a hipertext környezetben való észjárás jellemző, ahogy olvasásukat is a pásztázás jellemzi. Egyszerre több feladatot végeznek, és gondolataikat mikrotartalmakkal fejezik ki, ami lehet egy blogbejegyzés, egy tweet, vagy egyéb nem szöveges megnyilvánulás.¹

A digitális bennszülöttekre jellemző jártasság nagyon széles körű, ami talán magyarázat is a magyar tanulók alacsony szintű eredményességére. 2006-ban három ország részvételével, kísérleti jelleggel vezették be a digitális formában történő tudásfelmérést (első esetben a természettudomány mérésénél) a nemzetközi PISA-felmérés (Programme for International Student Assessment) keretében. Ennek még nem volt része Magyarország, de a 2009-ben 19 országban zajló online szövegek olvasásának mérésében már a magyar tanulók is részt vettek, hasonlóan a 2012-ben 32 ország részvételével zajló PISA-mérésben is, ahol a digitális szövegértés vizsgálatán túl, számítógépen történt a matematikai teljesítmény felmérése is (1. ábra).

1. ábra 2012-es PISA-mérésben részt vevő országok²

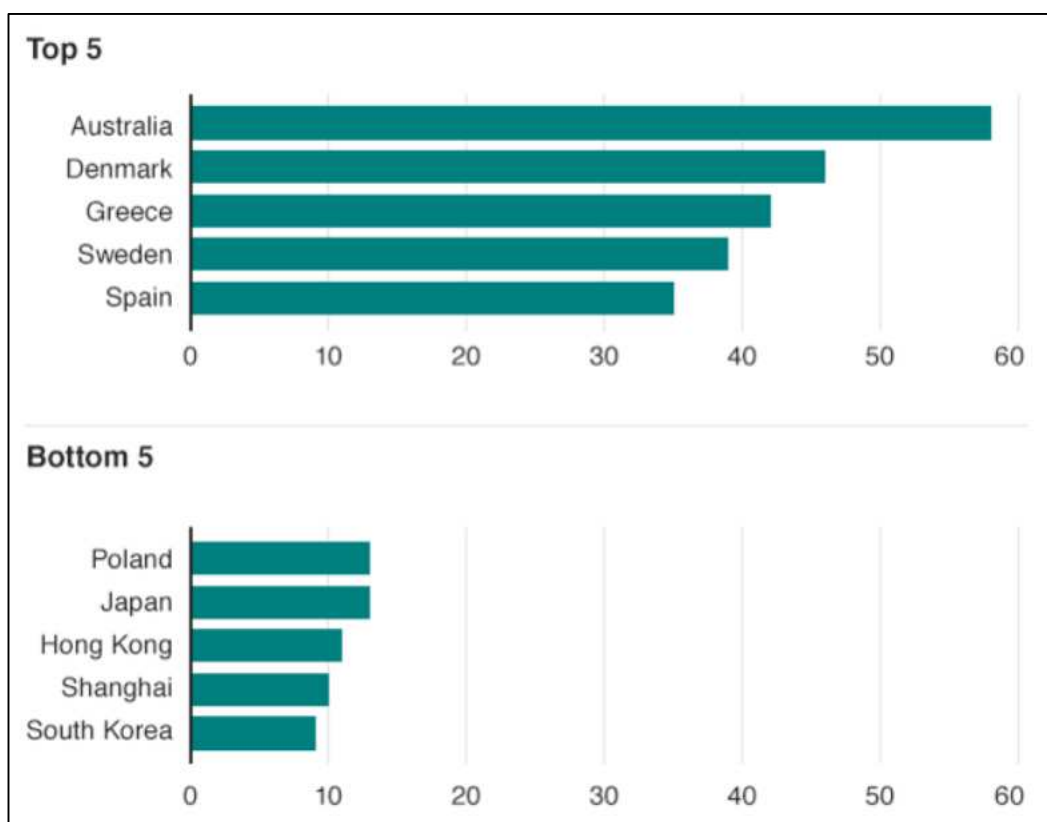
Magyarország eredményei nemcsak azért lesújtóak, mert a 2012-es PISA-mérés eredménye alapján nem alakítjuk ki a diákokban a megfelelő digitális kompetenciákat, hanem a vizsgálatok trend jellege gyors ütemű eredménycsökkenést is mutat. Míg 2009-ben átlag körüli eredménnyel volt esélyünk a fejlődő technológiai környezet által biztosított lehetőségek kihasználására, 2012-re 38 pontot zuhant az egyébként 1-5 pontnyi ingadozásunk.³ A 32 ország közül csak Brazília, az Arab Emírségek és Kolumbia ért el rosszabb eredményt, mint mi.

A többi ország esetén országonként nagyon eltérő képet láthatunk. A távol-keleti, az angolszász országok, valamint Észtország eredményei átlag feletti. Olaszország, Németország, Portugália, valamint a skandináv államok értek el átlagos teljesítményt.⁴

Az eredmények láttán több ország is elkezdte az okok feltárását. Dánia és Oroszország a könyvtárak megreformálásában látja a megoldás kulcsát.

Dánia át akarja alakítani a hagyományos gimnáziumi könyvtárakat egy digitális forrásközponttá, ahol a tanulók digitális írástudásának kompetenciafejlesztését a könyvtárosoknak kell megvalósítaniuk⁵, és Oroszország is rögtön a könyvtárosok digitális írástudásának szintjét kezdte vizsgálni, mivel az információs műveltséget a tanulás technológiájának is tekinthetjük, illetve „az információs műveltség része a személyiség információs kultúrájának, ez pedig az ember általános kultúrájának.”⁶

Ne olyan radikális megoldásra gondoljunk, hogy a digitális írástudás kialakításához minden órát tartunk a gépteremben, vagy növeljük meg az informatikaórák számát. Kimutatták, hogy azok az országok teljesítettek a legjobban a PISA-mérés digitális szövegértésén, ahol gyakran, de rövid ideig használják a számítógépeket. A BBC oldalán megjelenő elemzésben látható, hogy a 8-12 perces használat eredményezi a legjobb teljesítményt (2. ábra).

2. ábra Az átlagos napi internethasználat az iskolában (percekben megadva)⁷

Azok az országok, ahol nagyon magas arányban használják az internetet, nem teljesítettek olyan jól a méréseken. Önmagában az internethasználat nem biztosítja az eredményességet. Olyan módszertani megoldások kidolgozására van szükség, amelyek a szaktantárgyi órákon, valamint az informális tanulási folyamat során alkalmazhatók, illetve kombinálhatók a hagyományos oktatással. Sokkal nagyobb hatékonyságot lehet elérni, ha nem az informatika tanároktól várjuk a helyzet megoldását, hanem a szaktantárgyi órákon alkalmazunk olyan módszertani elemeket, ahol IKT eszközök használatával történik a tananyag feldolgozása, vagy egy témakör összefoglalása. Ennek jelentősége, hogy önmagában az eszköz használata – a szoftverek ismerete még nem biztosítja a tanulóknak a digitális írástudás kialakulását. Viszont ha tartalmi megoldások, célorientált feldolgozási lehetőség birtokába juttatjuk őket, ahol a cél nem az eszköz használata, hanem a szakhoz kapcsolódó feladat megoldása, melynek megvalósításához tényleg csak eszközként kell használni az infokommunikációs technológiát, akkor értelmet kap az eszköz használata, ezért a fejlődés is látványosabb. Hasonlóképpen javítja a digitális írástudás kompetenciáit, ha az informális tanulásban megtaláljuk a tartalmas használatot biztosító módszertani elemeket, és ebben a könyvtáraknak fontos szerepük van.

A helyzetet nehezíti, hogy a digitális írástudás fejlesztése a pedagógusokra és a könyvtárosokra együttesen hárul, miközben a szféra dolgozóinak digitális írástudása is fejlesztésre szorul. Reálisan látja a helyzetet az Európai Unió, ahol a 2020-ig tartó Digital Menetrend része a digitális írástudás kérdése. Az Európai Unió a nemzeti kormányoktól várja, hogy a társadalmi és gazdasági fejlesztés érdekében javítsanak a helyzeten. Ezért a magyar kormány a 2014–2020-ig tartó infokommunikációs stratégiájában célul tűzte ki a digitális írástudás 40% alá történő csökkentését. Ezt a feladatot a kulturális és közösségi intézményektől várja: „A lakosság és a kisvállalkozások digitális kompetenciáinak fejlesztéséhez kulcsfontosságú, hogy a köznevelésben és a felnőttképzésben részt vevő pedagógusok és képzők, illetve a közszolgálati alkalmazottak és tisztviselők maguk is magas szinten használják az elektronikus (közigazgatási és egyéb) szolgáltatásokat, ezért az ő digitális kompetenciáik fejlesztése is kiemelt stratégiai cél.”⁸ A kormány a digitális kompetencia kialakítását a könyvtárak közreműködésével kívánja megvalósítani, valamint országos hálózatok létrehozását tervezte, amelyek képzéssorozatot tartanak

majd az ország nagyobb városaiban, valamint tanácsadást biztosítanak a vállalkozói réteg és a lakosság számára az elektronikus ügyintézés lehetőségeiről. Az utóbbi elképzelés meg is valósult: az e-Magyarország pontok 2015-ben nagy létszámú e-tanácsadó képzéssorozatot indítottak.

A kormány célkitűzése hatalmas feladatot állít a megvalósítók elé, hiszen a 2012-es PISA-mérés eredményei szerint a 15 éves korosztály több mint 60%-a digitálisan írástudatlan, a kormány pedig azt tűzte ki célul, hogy 2020-ra a teljes lakosságra vonatkozóan mérséklődjön az érték 40%-ra. A kormány az e-befogadás programját indítja el. Az elinclusion kezdeményezések célja, szűkebb értelmezés szerint „a digitális kompetencia (digitális írástudás) és az internet hozzáférés hiányából adódó digitális kirekesztődés mérséklése. Tágabb értelemben a szociálisan hátrányos helyzetűek, fogyatékkal élők digitális esélyegyenlőségét tűzi ki célul a fizikai mobilitásból és a földrajzi távolságokból fakadó akadályok lebontásával.”⁹ Az e-befogadás megvalósítása szintén a könyvtárak újabb feladatai közé fog tartozni.

Ne feledjük, a digitális írástudás alatt nemcsak az infokommunikációs eszközök használatát értjük, hanem egy jóval összetettebb fogalmat takar. A digitális írástudás az infokommunikációs eszközök használatával megvalósuló tudatos digitális forrás-használatot, kommunikációs tevékenységet és média-előállítási aktivitás együttesét jelenti.

A technológiai eszközök gyors terjedése segít megteremteni az oktatás, terjesztés körülményeit. A digitális írástudás kialakításának nem az eszközhiány képezi a legfőbb gátját. Felmérések azt igazolják, hogy a pedagógusok által alkalmazott informatikai megoldások mennyiségét első sorban a tanár IKT kompetenciája határozza meg, „a második a pedagógiai stratégiái és csak a harmadik helyen említjük az iskola informatikai infrastruktúráját.”¹⁰ Ha megnézzük a Központi Statisztikai Hivatal adatait, 2014-ben az Európai Uniót meghaladó módon a háztartások közel háromnegyede rendelkezik szélessávú internet-hozzáféréssel, mégis a felhőszolgáltatások használatában, az online vásárlásokban, az internet használatában az európai uniós átlag alatt maradnak az értékek.

Ezért a fejlesztésnek túl kell mutatnia az eszközhasználaton, olyan megoldásokat kell kidolgozni, amelyek alkalmazása az oktatási-olvasási folyamat során észrevétlenül fejleszti a résztvevők digitális írástudását.

Módszertani lehetőségek

Az olvasás szeretete a nemzetek kulturális fejlődéséhez elengedhetetlen feltétel. A gyerekek megváltozott információszerzési szokásai az olvasáshoz való viszonyukra is hatással van, ezért fontos olyan megoldásokat, támogatási rendszereket keresni, amelyek segítik az olvasás népszerűsítését, támogatják az olvasott tartalom értelmezését. Ha ezeket a módszereket úgy választjuk ki, hogy IKT eszközök használatával történjen az olvasott mű feldolgozása, akkor a tanulók digitális írástudását is fejlesztjük.

2015-ben a magyarországi *Eszterházy Károly Főiskolán* olyan módszereket dolgoztunk ki¹, amelyek alkalmasak az olvasott mű feldolgozására. A legmotiválóbb megoldásokból nézzünk meg néhány módszert!

Címkefelhő

A címkefelhő egymástól jól elkülöníthető elemekből fölépülő vizuális megjelenítés. A dokumentum információt hordozó szavaiból készült vizuális megjelenítés, ahol a címkefelhőbe kerülő szavak, rövid kifejezések mérete, vastagsága, dominanciája a szövegben előforduló gyakorisága alapján áll elő, és utal a kifejezés relevanciájára.

Alkalmazni lehet:

- Weboldalon található szöveg tartalmának vizualizálására, vagy a weboldalhasználók által keresett szavak gyakoriságának kifejezésére.
- A kulcsszavak alfabetikus elrendezése esetén, ahol a kulcsszavak relevanciáját a betűméret illetve a betűszín fejezi ki.
- Weblapon történő navigációra, ahol a címkék hivatkozásként működnek az aloldalakra.

A címkefelhő jól használható a leggyakrabban előforduló kifejezések szemléltetésére, valamint az egyes kifejezések relatív gyakoriságának kifejezésére.

Három címkefelhőtípust különböztetünk meg¹¹:

- *Szövegfelhő (text cloud)*
Az adott szöveg szavaiból készül a címkefelhő, a címkefelhőben szereplő kifejezések méretét a szavak gyakorisági előfordulása határozza meg.
- *Szókapcsolati felhő (collocate cloud)*
A szövegfelhő egy változata, amely az egész szöveg szókapcsolatainak kifejezésére szolgál, ahol a címkefelhőben a méretet a keresett kulcsszóval való kapcsolatot fejezi ki.

• Adatfelhő (data cloud)

A címkeméretét nem a szó előfordulási gyakorisága határozza meg, hanem a méret valamilyen konkrét mennyiséget, értéket fejez ki (pl. tőzsdei értékek ábrázolására kitűnő).

Napjainkban számos, online, webfelületen elérhető címkefelhő-készítő alkalmazás létezik. A legelterjedtebbek: Wordle, TAGul, TagCrow, Tagxedo.

Olvasási élményfeldolgozásra többféle megoldás is használható.

A legegyszerűbb megoldás, ha az olvasmány elektronikus változatának szövegét bemásoljuk a szófelhő-generáló alkalmazásba, majd néhány formátumbeállítás után egyszerűen letöltjük a létrehozott infografikát. Bár ez a megoldás gyors és az eredmény általában látványos, a legtöbb esetben nem alkalmas az olvasási naplót kiegészítő címkefelhő elkészítésére. Az olvasási élmény ugyanis teljes mértékben szubjektív, amelyet semmiképpen sem tükrözhet egy egyszerű vizuálisan kódolt szógyakorisági index. Egyrészt azért, mert egy olvasmány üzenetét, az olvasóra gyakorolt hatását korántsem írják le magában a szövegben található szavak, másrészt mert a névelők kötő- és mutatószavak és az általánosan előforduló kifejezések jóval nagyobb gyakoriságot mutatnak, mint a releváns szövegrészek.

Ha valóban, az olvasmány számunka értékes tartalmát tükröző szófelhőt szeretnénk kapni, akkor ne a nyers szöveggel dolgozzunk, hanem válogassuk ki a szöveg leglényegesebb kifejezéseit és egészítsük ki egy szubjektív relevanciaindex-szel. Ez a módszer jól használható természettudományos szövegek esetén, ahol a diákoknak ki kell emelni a lényegét, és a kiemelés eredményét vizualizálni.

Ha alkalmas szoftvert keresünk, nem feledkezhetünk meg a kezelőfelület ergonómiájáról, az infografika formázási lehetőségeiről, és az elkészült szófelhő felhasználhatóságáról sem.

Előnyt jelent, ha az alkalmazás lehetőséget biztosít az egyes szavak színeinek, betűtípusainak, a szavakhoz rendelhető hiperhivatkozásoknak beállítására. Az informativitást fokozhatja, ha beállíthatjuk a teljes felhő körvonalának alakját is.

¹ A TÁMOP-4.2.2.D-15/1/KONV-2015-0027

Digitális átállás az oktatásban projekt keretén belül

Az egi kísérletben a magyartanár instrukcióival, órai előkészítésével az „Egi csillagok” kötelező olvasmányt dolgozták fel a gyerekek az informatikaórán. Az elkészült gondolattérképeket a következő magyarórán mutatták be (5. ábra).

A módszer jól tükrözi, hogy van létjogosultsága a finn elképzelésnek, amely 2015-ben meghökkenette a pedagógusréteget: eltörlik a tantárgyakat és témák szerint dolgozzák fel a tananyagot, mivel ez jobban megfelel a modern társadalom, és a gazdaság elvárásainak.

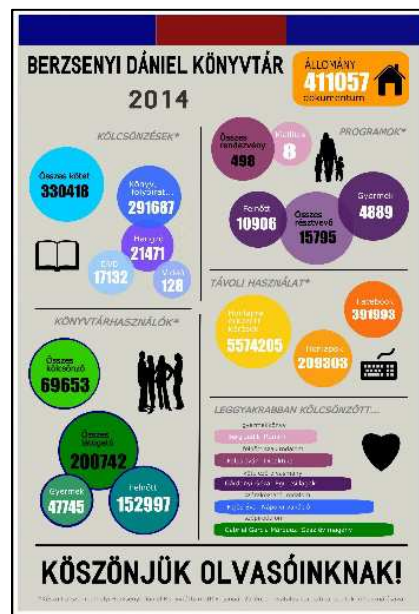
Infografika

Az alkalmazott grafika területéről terjedt el, a rajz, a fénykép és a szöveg együttes alkalmazását jelenti. Az infografika információt közöl. Ez a legfontosabb célja, de a vizuális megjelenítéssel, a nagy adattömegből kiemelt részletekkel üzenetet is hordoz, irányítja a figyelmet, hogy mi a legfontosabb része a vizsgált témakörnek, és természetesen mindezt grafikai megoldásokkal, sokszor művészi szépséggel valósítja meg. A számok illusztrálását szimbólumokra épülő képi rendszerrel megvalósító *Isotype* rendszert *Otto Neurath* még az 1920-as években dolgozta ki¹⁴, amit az infografika előfutárának tekinthetünk.

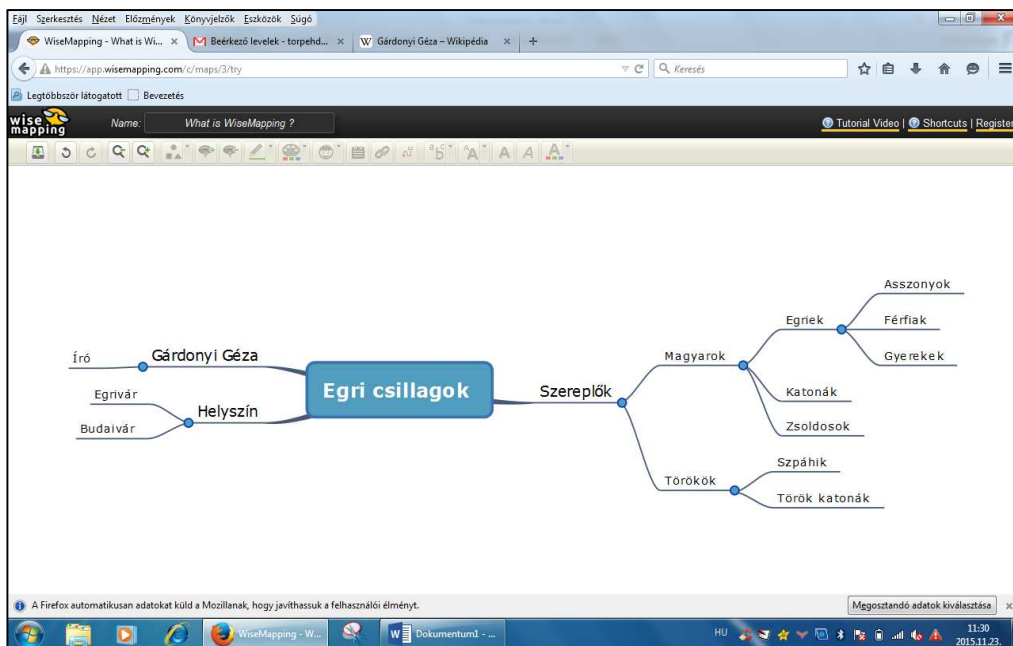
Az infografika lehet statikus, amikor egy kép tartalmazza az információt, de léteznek interaktív infografikák is, amikor az infografika egyes képei

elemekre bonthatók, részletezhetőek további infografikai megjelenítéssel.

Az infografika számos területen alkalmazható. A *Berzsenyi Dániel Könyvtár* a 2014-es év statisztikai összefoglalóját infografika formájában közli az olvasókkal (6. ábra).

6. ábra A Berzsenyi Dániel Könyvtár infografikája http://www.bdmk.hu/editor_up2/infografikaA3.jpg

5. ábra Gondolattérkép az egi csillagok regény alapján (6. osztály)

Az infografikát a tanítás során is kiválóan alkalmazhatjuk. Az infografika elkészítéséhez a témakör megértése szükséges, az elkészült produktum pedig segíti a mélyebb bevésést. A szoftveroldalon nincs hiány, több olyan weboldalt találunk, amelyek kifejezetten ilyen grafikák készítésére jöttek létre (pl. Visme, Piktochart, infogr.am) és előre elkészített sablonokkal vagy akár üres lapról in-

dulva könnyen rakhatunk össze igényes infografikákat és prezentációkat is. Mindezt természetesen teljesen ingyen.

Az olvasási élmény feldolgozására világszerte használják az infografikát, látványos produktumok létrehozásával (7. ábra):

7. ábra Harry Potter infografikák¹⁵

Az egri kísérletben hasonlóan az előző módszerhez „Az egri csillagok” üzenetének megfogalmazására használtak infografika-készítő szoftvert informatikaórán, ahol a magyaróra tananyagához kapcsolódva történt a feldolgozás a másik hatodik osztályban (8. ábra).

8. ábra Az egri csillagok feldolgozása (6. osztály)

Összefoglalás

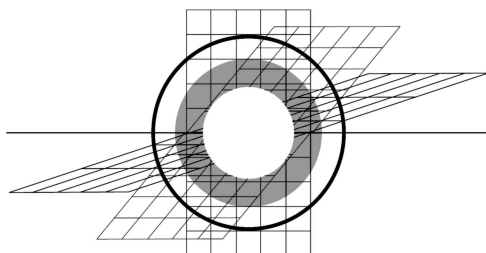
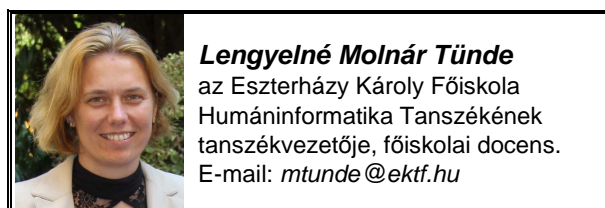
Az olvasási élmények megosztására szolgáló digitális lehetőségek nemcsak a tanórai keretek között alkalmazhatók, hanem a nonformális oktatásban is. Alkalmazásukkal a könyvtárak is aktivizálhatják a tanulókat, kihasználva az infokommunikációs technológiák adta új lehetőségeket, nyitottabbá teszik a tanulókat a megismerésre, valamint az olvasás élményének igényére. A módszerek használata erősíti a könyvtárak szerepét, továbbá a motiválás mellett a tanulók digitális írástudását is fejleszti.

Hivatkozások

¹ RACSKO Réka: Alternatívák az elektronikus tanulási környezetek kialakítására. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 59:(2) pp. 63–73. (2012)

- ² BALÁZSI Ildikó – OSTORICS László – SZALAY Balázs – SZEPESI Ildikó – VADÁSZ Csaba: PISA2012 Összefoglaló jelentés. – Oktatási Hivatal Budapest, 2013. [online][2015.10.27] <http://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/nemzetkozi_meresekek/pisa/pisa2012_osszefoglalo_jelentes.pdf>
- ³ Matematika, természettudományi és szövegértés mérése területén.
Megj.: A 2012-es felmérés két területen is jelentős romlást mutatott: matematikából 20 ponttal rosszabb eredmény született, mint a korábbi évek szinte változásmentes 490-491 pontos eredménye, természettudományból pedig 10 ponttal lett rosszabb az eredmény, ami a 2000-es évi felmérés állapotának felel meg.
- ⁴ BALÁZSI Ildikó – OSTORICS László – SZALAY Balázs – SZEPESI Ildikó – VADÁSZ Csaba: PISA2012 Összefoglaló jelentés. – Oktatási Hivatal Budapest, 2013. [online][2015.10.27] <http://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/nemzetkozi_meresekek/pisa/pisa2012_osszefoglalo_jelentes.pdf>
- ⁵ MURÁNYI L. A dán közoktatás a digitális írástudás felé.
<http://kithirlevel.hu/index.php?kh=a_diakokat_es_a_konyvtarosokat_is_tanitani_kell_az_informacios_muveltsegre>
- ⁶ VISZOCSEKNÉ Péteri É. :Az iskolások információs műveltségének fejlesztése: problémák és megközelítések.
http://kithirlevel.hu/index.php?kh=a_diakokat_es_a_konyvtarosokat_is_tanitani_kell_az_informacios_muveltsegre
- ⁷ COUGHLAN Sean: Computers 'do not improve' pupil results, says OECD. [online] [2015.10.27] <<http://www.bbc.com/news/business-34174796>>
- ⁸ Nemzeti infokommunikáció stratégia 2014–2020. p. 76.
- ⁹ Nemzeti infokommunikáció stratégia 2014–2020. p.16.
- ¹⁰ LAKATOSNÉ TÖRÖK Erika – KÁRPÁTI Andrea: Az informatikai kompetencia, a pedagógiai gyakorlat és az innovációs sikeresség összefüggései az Európai Digitális Tananyagportál magyar kipróbálói csoportjában. = Magyar Pedagógia, 109. évf. 3. sz.(2009) p. 248.
- ¹¹ TARCSI Ádám – ABONYI-TÓTH Andor – HORVÁTH Győző: Trendkutatás módszerei és eszközei az interneten. [online] [2015.10.25] <http://tarsadalominformatika.elte.hu/tananyagok/trendkutatasi/lecke5_lap1.html>
- ¹² Racsko Réka [online] [2015.10.29] <http://digitall.uni-eger.hu/tananyagok/learn/07_ollokepszervezok_online_kornyezetben_bolcskey_miklos/724az_infografikai_alkalmazsokrl.html>
- ¹³ Harry Potter infografikák
http://img13.deviantart.net/1181/i/2011/318/3/f/harry_potter_spells_infographic_by_seanchunseianliew-d4g8n37.jpg
<http://www.infographicszone.com/wp-content/uploads/2013/01/harry-potter-a-summary-of-stories-for-all-types-of-potter-heads-1.jpg>
- ¹⁴ ISOTYPE: International System of Typographic Picture Education: "Words Divide, Pictures Unite".
http://www.designhistory.org/Symbols_pages/isotype.html
- ¹⁵ Harry Potter infografikák
http://img13.deviantart.net/1181/i/2011/318/3/f/harry_potter_spells_infographic_by_seanchunseianliew-d4g8n37.jpg
<http://www.infographicszone.com/wp-content/uploads/2013/01/harry-potter-a-summary-of-stories-for-all-types-of-potter-heads-1.jpg>

Beérkezett: 2015. XII. 18-án.

Tószegi Zsuzsanna

A könyvtárak virtuális valósága

A Valóságos könyvtár – könyvtári valóság II. című könyvtártudományi szimpózium

Két évvel ezelőtt, ugyancsak a Magyar Tudomány Ünnepeinek rendezvénysorozatában rendezte meg az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Könyvtár- és Információtudományi Intézete, valamint Könyvtártudományi Doktori Programja a Valóságos könyvtár – könyvtári valóság című konferenciát, melynek szerves folytatásaként gyűltek össze 2015. november 23–24-én a szakma képviselői, hogy meghallgassák a közel fél-száz – köztük több külföldről érkezett – előadót.

A jól megszokott forгатókönyv szerint először az egyetem magas rangú vezetői köszöntötték a konferencia résztvevőit. Szalay Péter, az ELTE tudományos rektorhelyettese arról a paradigmatisz változásról beszélt, amely a könyvtári tevékenység szemünk előtt zajló, gyökeres átalakulását eredményezi. E téren a legnagyobb horderejű kérdés: mi lesz a könyvtárak jövője? Meggyőződése szerint a régi kötetek ugyan fizikailag megmaradnak, de a könyvtárak alapvető feladata a könyvek gondozása helyett a digitális információhalmaz értő kezelése lesz.

Borsodi Csaba, a Bölcsészettudományi Kar dékánhelyettese a saját szakterületén végbemenő változásokat állította párhuzamba a könyvtári világ hasonló jelenségeivel. Napjainkban a levéltárakban – ha ez egyáltalán lehetséges – még a könyvtárakhoz képest is nagyobb arányú változások zajlanak. A kézbe vehető levéltári iratok helyét szinte teljesen átveszik a digitálisan keletkező, offline hordozó nélküli e-iratok, amelyek kezelése, megőrzése egészen más feladatot jelent, más felkészültséget igényel, mint amit a szakma korábban megtanult. Az új kihívásokra válaszul az ELTE-n néhány éve információ- és rekordmenedzsment címen új levéltáros szakirányt alapítottak.

A konferenciát szervező Könyvtár- és Információtudományi Intézet igazgatója, Kíszl Péter Vörös

Klára gondolatait felidézve kezdte köszöntőjét. „A könyvtár csendes üzem, miután létrehozzuk, alig hallatja hangját [...] békés átalakulásai után most gyűjtögető életmódjáról át kell térnie a halászatra, vadászatra.” Az előzőleg elhangzottakra is reflektálva kiemelte: bármilyen változások zajlanak, a könyvtári tevékenység középpontjában továbbra is a dokumentum áll, csak már nem a hordozóra, hanem a tartalomra fókuszálunk.

A könyvtártudományi képzés bölcsője, az ELTE BTK-n folyó oktatás kezdeti történeti irányultsága fokozatosan alakult át információ- és könyvtártudományi képzéssé. Az alap- és mesterképzés mellett az itt zajló Könyvtártudományi Doktori Program büszkén mondhatja el magáról, hogy a hazai könyvtárak vezetőinek és egyetemi oktatóinak többsége itt szerezte tudományos fokozatát (mint ahogy a korábbi időszakban is). A PhD képzést végzett, doktorált szakemberek száma lassan 50 felé közelít.

Az információs műveltség legmagasabb szintjére kell eljutniuk a könyvtárosoknak, akiknek célja, hogy ugyanerre a szintre juttassák el a felhasználókat. Az egész életen át tartó tanulásban meghatározó szerepe van a könyvtárnak – hívta föl a figyelmet az egyik legfontosabb feladatra Vigh Annamária, az Emberi Erőforrások Minisztériumának főosztályvezetője. Ma 3900 működő intéz-

ményt tart nyilván a statisztika, a könyvtárak országsszerte 664 ezer nyitva tartási órában várják a használóikat, akiknek a száma örvendetesen növekszik. 2014-ben elérte a 2 millió 341 ezer főt a könyvtárhasználók száma, különösen a 14 év alattiak száma nőtt. A távhasználati mutatók csekély mértékű növekedést mutatnak. Ne áltassunk azonban magunkat: a KSH időmérlegstatisztikája nem túl biztató. Amíg a napi 260 perc szabadidőből újságolvasásra 5%, könyvekre 2% jut, addig a felnőtt lakosság a tévézésre 56%-ot fordít az idejéből.

Az egész könyvtári rendszer előtt óriási feladat áll: a digitális nemzetfejlesztési program végrehajtási terve keretében el kell készíteni és be kell nyújtani a közgyűjtemények digitális stratégiáját, amely miniszteri rendeletként fog megjelenni. Ezen túlmenően is sok jogszabályi kötelezettség vár a minisztériumra és a szakmára.

Az egyetemi könyvtárak hagyományosan kiemelt szereplői a rendszernek: az ott folyó online kutatás, távoktatás hatalmas kihívást jelent. Új korszakban élünk, ennek az üzeneteit kell közvetíteni: távolról is meg kell szólítani a használókat. A sikerek záloga a nyitott, intellektuálisan jól képzett szakembergárda. Az ELTE-n folyó szakképzés magas színvonala ezt garantálja: itt az utánpótlás nagyon jó kezekben van.

Plenáris előadások

Az első plenáris előadó az Angol-Amerikai Intézet Amerikanisztika Tanszék professzora, *Frank Tibor* volt. Személyes hangvételi visszaemlékezésében kiemelte, hogy az ő fiatalkorában a könyvtár még exkluzív helynek számított, ahol – különösen vizsgaidőszakban – zsúfolásig megtelt az olvasóterem. Most az egyetemi hallgatók gyakorlatilag nem járnak könyvtárba, nem ismerik a nagy múltú, kiváló könyvtárakat, amelyek gyűjtemény-együttese csak Budapesten mintegy 20 millió, hihetetlen gazdag könyvtári állományával áll az olvasók rendelkezésére.

Amikor Frank professzornak első ízben volt alkalma az Egyesült Államok könyvtárait megismerhetni, a hazaitól teljesen eltérő rendszert talált ott. Az USA-ban nagy becsben tartják az információhoz való hozzáférést, és ez meg is látszik a könyvtárakon. Hatalmas állományok férhetők hozzá szabadon, korlátozás nélkül, rendkívül kedvező nyitva tartási időben. Meggyőződése szerint a könyvtári

szabadpolcos rendszer az amerikai tudományos sikerek kulcsa. Mintegy 4300 felsőoktatási intézmény működik az USA-ban, és mindenhol a Library of Congress által kidolgozott rendszer szerint helyezik el a dokumentumokat. Ha egyszer fölirtuk egy könyv jelzetét, az összes könyvtárban ugyanabban a szakrendben találjuk meg. Az adatbázisokhoz való hozzáférés terén van ugyan javulás itthon az utóbbi években, de az USA messze jobban áll e tekintetben is, mint mi. A reális képhez természetesen az is hozzá tartozik, hogy a tengerentúlon meg is kéri az árát a kiváló könyvtári szolgáltatásoknak.

Az utóbbi évek hazai sikerei közül kiemelte a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár új épületét és szolgáltatásait, valamint a Szegedi Egyetem új tudásközpontját, ahol 250 ezer kötet kapott helyet a szabadpolcon. Frank professzor végezetül a következő feladatsort fogalmazta meg a könyvtárosok számára:

- Be kellene szkennelni a teljes könyvtári állományt, és azt az olvasók rendelkezésére kellene bocsátani.
- Az adatbázisokhoz szabad hozzáférést kellene biztosítani, akár otthonról is – különösen a miatt, hogy a könyvtárak új könyvet gyakorlatilag nem tudnak megrendelni.
- A számítógépes ellátás nagyon fontos lenne az oktatás számára – támogatni kellene a hallgatók számítógéphez jutását.
- Az irodalmi hivatkozások rendszerét itthon is egységesíteni kellene.
- Az olvasóknak szükségük volna proaktív, segítő, támogató könyvtárosi segítségre.

Vörösmarty-parafrázist választott előadása címéül *Déri Balázs*, az Ókortudományi Intézet Latin Tanszékének vezetője. A saját magának fölített kérdésre: „*Mentem-e a könyvtárak által elébb?*” a válasza: igen, biztosan. Túlzás nélkül elmondhatja, hogy a gyermekkorában megismert falusi művelődési ház könyvtárában, már 9 éves korában eldől, mivel fog egész életében foglalkozni. Imádkozta az útleírásokat, amelyekből előszeretettel jegyzetelte ki az idegen kifejezéseket. Később a bölcsészkaron, illetve a zeneakadémián végzett, és jó szerencséje sok kiváló könyvtárba vezérelte. Egyetemista éveiben a Széchényi Könyvtár mellett az Egyetemi Könyvtár és az Akadémia Keleti Könyvtára volt meghatározó. Később módja nyílt a barcelonai Katalán Nemzeti Könyvtárat megismerni: az ott fenntartott szabadpolcos folyóirat-olvasónak köszönhetően lett medievista. A legnagyobb él-

mény az oxfordi Bodleyan kollégium könyvtára, ahová az utóbbi 15 évben évenként elzarándokol.

Déri professzor a hallgatóság körében ülő, szépszámú könyvtáros szívének igencsak kedves mondanivalóval zárta előadását. Meleg hangon emlékezett meg a bölcsészkar magyar nyelvészeti könyvtárának odaadó könyvtárosáról, majd kifejtette, hogy a könyvtár első sorban a könyvtárosokat jelenti. Nélkülük nem működik ez a nagy múltú intézmény, és biztosan sok hozzá hasonló kutató van, akit a gyermekkorában megismert könyvtárosok indítottak el a tudományos pályán. Élénk derűséget keltett a saját jövőjére nézve megfogalmazott azon kívánsága, mi szerint nyugdíjas korában önkéntes segédkönyvtárosként szeretne a tanszéken maradni.

Fodor Péter, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatója leszögezte: a korszerű könyvtár ma nem más, mint tudástár és információs központ, amely 24 órás hozzáférést biztosító szolgáltatásával hozzájárul az életminőség javításához, az esélyegyenlőtlenség csökkentéséhez. Az épület legyen jól megközelíthető, és legyen alkalmas közösségi, kulturális, szabadidős programok lebonyolítására.

A budapestiek könyvtára az elmúlt két évtizedben számos eredményt tudhat magáénak, melyek közül a főigazgató az alábbiakat emelte ki:

- 1996-ban elkészült a szolgáltatóház;
- 1998-ban a felújított Ybl-palotába beköltözhetett a zenei gyűjtemény és az igazgatóság;
- 1998 és 2001 között lezajlott a központi könyvtár bővítése, rekonstrukciója – még hozzá az előirányozottnál kisebb költséggel;
- 2000 a szervezetfejlesztés éve volt;
- 2001-ben hálózati állapotfelmérés zajlott a könyvtárakban;
- ugyancsak 2001-ben elkészült a 2001–2007 időszakra vonatkozó stratégiai terv – e mellett megtörtént a tagkönyvtárak besorolása és a humánerőforrás átcsoportosítása;
- 2002 a tagkönyvtárak integrációja és felújítása jegyében zajlott;
- 2004-ben kiépült az informatikai rendszer;
- 2006-ban bevezették az egységes szerzeményezést és feldolgozást;
- 2008-ban kidolgozták a 2013-ig szóló stratégiai tervet;
- a 2011. év eredménye az önkiszolgáló kölcsönzési rendszer kiépítése a központi könyvtárban;
- 2014-ben a legújabb, 2020-ig terjedő stratégiai tervet készítették el;

- 2015 a minőségbiztosítás éve – ezen az úton indult el a könyvtár.

Több előadóhoz hasonlóan *Székelyné Török Tünde*, az ELTE Egyetemi Könyvtár Gyűjteménykezelői Osztályának vezetője is az elmúlt évtizedekben tapasztalt, a külső körülmények átalakulása által diktált, jelentősen megváltozott elvárásokat vizsgálta. A hagyományos könyvtári munkafolyamatok, tevékenységek átalakulnak, új szolgáltatások születnek. Az egyetemek között kialakuló versenyhelyzetben a felsőoktatási könyvtárak is szerephez jutnak. Kiemelte, hogy a régebbi, a dokumentumokat központba helyező szemléletet egyre inkább felváltja az adat- és információszolgáltatás.

Nagy érdeklődés és rokonszenv kísérte a vajdasági *Hajnal Jenőnek*, a Magyar Nemzeti Tanács elnökének – egyben a Kapocs Könyvtári Csoport koordinátorának – előadását a délvidéki magyar tudástár létrehozásáról. A nemzeti kulturális örökség integráns része a Vajdaságban élő magyarság szellemi öröksége, melynek digitalizálása alapvető közösségi érdek. E fontos tevékenység megkerülhetetlen intézményei a magyar érdekeltségű közkönyvtárak.

A különböző intézményekben zajló digitalizálási tevékenység összehangolása fontos a költségkímélés, a hatékonyságnövelés, a minőségbiztosítás és a felhasználók tájékoztatása szempontjából. A cél egy sokszereplős, változatos, de stabil alapon nyugvó tudástár felépítése, hogy digitális formában is legyen elérhető a vajdasági magyar nemzeti közösség szellemi öröksége, amely hozzáférhetővé válva segítse a kutatást, a képzést, az önképzést, és – nem utolsósorban – feleljen meg a nemzeti kultúra megőrzésére irányuló Kárpát-medencei célkitűzéseknek.

A pozsonyi Egyetemi Könyvtár főigazgatója és a Szlovák Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesületének elnöke, *Silvia Stasselová* példákkel illusztrált előadásában arra hívta föl a figyelmet, hogy az egyetemi könyvtárak épületei több célt szolgálnak. Magától értetődően egyrészt az oktatás és a kutatás színteréül funkcionálnak, másrészt viszont hatékony marketingeszközként is tekinthetünk rájuk, amelyek külső jegyeikkel, berendezésükkel, modern térszervezési megoldásaikkal mind a progresszivitást, az innovációt, a magas színvonalú tudásközvetítést szolgálják és sugallják a látogatók számára.

A könyvtárak jövőjét alapvetően meghatározza a felsőoktatásban zajló könyvtárosképzés, amelynek bizonyos módosulásairól 2015 tavasza óta lehetett hallani. *Kiszl Péter*, a Könyvtár- és Információtudományi Intézet igazgatója, a Könyvtártudományi Doktori Program vezetője, a Könyvtár- és Információtudományi Képzések Kollégiuma elnöke a legújabb fejleményekről tájékoztatta a konferencia hallgatóságát.

2015 júniusára fejeződött be a „*Fokozatváltás a felsőoktatásban*” című, a felsőfokú képzés stratégiai céljait 2030-ig kitűző fejlesztési koncepció involválta szakstruktúra-átalakítás. A 139/2015. (VI. 9.) számú kormányrendelet a felsőoktatásban szerezhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről rendelkezései szerint a társadalomtudomány (Social Science) képzési területen szerezhető könyvtáros végzettségek: informatikus könyvtáros (Library and Information Scientist) BA szakképzettség (informatikus könyvtáros – Library and Information Science – alapképzési szak); okleveles informatikus könyvtáros (Library and Information Scientist) MA szakképzettség (könyvtártudomány – Library Science – mesterképzési szak). A jogszabályban szerepel továbbá a könyvtárostánár osztatlan tanárszak.

Az új képzési struktúráról lefolytatott konzultációsorozat – amelynek egyik eredménye a mesterképzés folytatása – jelentős részben a 2015 márciusában megalakult Könyvtár- és Információtudományi Képzések Kollégiumának (KIKK) köszönhető. A kollégium a képzőhelyek mellett a munkaadókat, illetve a munkavállalókat tömörítő, reprezentatív szakmai szervezetekkel fogott össze a képzési és kimeneti követelmények (KKK-k) felülvizsgálatára. A kollégium elnöke a továbbiakban ismertette a képzés jövőbeli kereteit meghatározó KKK-k főbb jellemzőit és a közeljövő feladatait.

Barátné Hajdu Ágnes, a Könyvtár- és Információtudományi Intézet Könyvtártudományi Tanszékének vezetője, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének (MKE) elnöke a „*Könyvtáros életpálya, tudatos karrierépítés*” című előadásában ismertette az életpálya modell kialakításának első szakaszát, amelynek az MKE volt a kezdeményezője. Hamarosan csatlakozott hozzájuk az Informatikai és Könyvtári Szövetség, végül az Emberi Erőforrások Minisztériuma a két nagy szakmai szervezet vezető szerepének fenntartásával létrehozta az életpálya modell munkacsoportot.

A cél olyan objektív, kiszámítható, motiváló életpálya modell kidolgozása, amely az érintett könyvtárosokat a tudatos karrierépítésre sarkallja. A munkakörhöz három fontos összetevő köthető: a munka ellátásához kapcsolódó tevékenységek, a feladat kör betöltéséhez szükséges tulajdonságok, illetve munkában elért eredmények.

Az erdélyi magyar nyelvű könyvtárosképzés alakulásáról tájékoztatta a hallgatóságot *Gurka-Balla Ilona*, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem egyetemi tanársegéde. A kolozsvári egyetemen folyó magyar nyelvű képzés az elmúlt években könyvtárstratégiai tényezővé, a könyvtáros pálya kulcskérdésévé vált – annak ellenére, hogy a bolognai rendszerben csak a 3 éves könyvtárszakos alapképzés maradt meg. Az érvényben lévő kormányrendelet szerint az egyetemi szak elnevezése „informatikus könyvtáros”, „információs menedzser” lett. Bízunk abban, hogy a korábbi kétszakosságot át tudják majd menteni a Kolozsvárott folyó könyvtárosképzésbe.

A plenáris ülés levezető elnöke *Barátné Hajdu Ágnes*, a Könyvtár- és Információtudományi Intézet Könyvtártudományi Tanszékének vezetője volt.

Az első szekció előadásai: az ELTE oktatóinak kutatásaiból

A Szerb Antal válogatta *Száz vers* című antológia kiadástörténetét rekonstruálta *Bibor Máté*, a Könyvtártudományi Tanszék egyetemi tanársegédje, aki a hallgatósággal megosztotta kutatásai eredményét, mely szerint a híres könyvnek a szakirodalom által 1944-re datált első kiadása előtt volt egy korábbi, 1943-as edíciója is, amely több ponton eltér a következő évben megjelent változattól. *Bibor Máté* idézte Szerb Antalnak a ma emberéhez is szóló gondolatait: [...] „*ha kedves verseid veled lesznek, nem maradsz üres kézzel üres ég alatt. Ha a versek megmaradnak, talán a lényeg marad meg.*”

Bella Katalin, a Könyvtártudományi Tanszék egyetemi tanársegédje a sztálini korszak ismert kultuszminisztere, Révai József hatalomgyakorlási módszerei közül mutatta be, mit is jelentett az írók és az irodalomtudomány számára a „kézi vezérlés” napi működési mechanizmusa. Az irodalompolitika meghatározta az akkori könyvkiadás teljes vetületét: a kiadható irodalmi műveket, a lektorok működését, a kritika szerepét, a könyvkiadói bizottságok munkáját, de még a művek elő- és utószavainak tartalmát, hangvételét is.

Németh Katalin, a Könyvtártudományi Tanszék egyetemi adjunktusa az egyházi gyűjtemények katalógusaiban használt tárgyszavak fogalmi és megjelenítési problémáiról tartott előadásában kifejtette, hogy a teológiai és vallástudományi szakirodalom fogalmi rendszere egyházanként eltérő. A Magyar Evangélikus Bibliográfia számára készült egy általános teológiai gyűjtőkörre kidolgozott tárgyszókatalógus. Ezt azonban csak részben lehet más egyházi gyűjteményekben használni, ezért szükség volna egy, az egyházi gyűjteményekre vonatkozó tárgyszórendszer kidolgozására.

Boda Gáborné Köntös Nelli, az Információtudományi Tanszék egyetemi adjunktusa a dokumentumleírás szempontjából vizsgálta a könyvtári minőségirányítást. A dokumentumok szabványos formai feltárása talán soha nem volt olyan fontos, mint ma, amikor hatalmas adatbázisok épülnek különböző könyvtárak katalógusaiból. Ahhoz, hogy hatékonyan össze lehessen gyűjteni az intézmények adatbázis-rekordjait, majd eredménnyel lehessen keresni a közös katalógusokban, közös nevezőre kell hozni a heterogén adatcsereformátumokat, és azonos szabályozást kell követni a bibliográfiai feldolgozás során. Az eltérő színvonalú feltáró munka minőségének javításához a minőségmenedzsment eszközrendszerét – beleértve a folyamatmenedzsmentet – hatékonyan lehet alkalmazni.

Fontos kérdéseket fogalmazott meg *Fodor János*, az Információtudományi Tanszék egyetemi adjunktusa, aki kellő távolságból szemlélve a kulturális örökség digitalizálását, nem az elért eredmények tükrében, hanem a valós társadalmi haszon szempontjából vizsgálta meg a helyzetet. Sok igazság van abban, hogy mind nehezebbnek látszik áthidalnunk a távolságot a könyvtárosként érzékelt tudományos és társadalmi igények és a technológiailag mind jobban kivitelezett digitalizálási projektek végrehajtói között. A digitális könyvtárak és repozitóriumok túlságosan is belesimulnak a hálózaton elérhető tartalmak végtelen kínálatába, és nem nagyon tudják felhívni magukra az olvasók figyelmét.

„*A felhőtechnológia szolgáltatási szintjei, adatvédelmi és szerzői jogi kérdései*” címmel tartott előadást *Tószegi Zsuzsanna*, a Könyvtár- és Információtudományi Intézet címzetes egyetemi docense. A *big data* jelenség (a világban keletkező óriási adattömeg tárolása, feldolgozása, hozzáférhetővé tétele stb.) nemcsak mennyiségi szempontból jelent óriási kihívást – legalább ekkora gondot okoz az adatok változatossága, illetve az adatok kelet-

kezésének és rendelkezésre bocsátásának iszonyatos sebessége. Az adatrobbanás szükségszerűen hívta életre a felhőtechnológiát, amely nem csupán a technikai eszközökre gyakorol alapvető befolyást; legalább ennyire hat a világhálóra folyamatosan kapcsolódó emberekre. A mai hálózati aktivitást nem lehetne biztosítani a régi klienszerver architektúrákkal: nélkülözhetetlenné váltak a felhőtechnológiára épülő szolgáltatások, amelyek hatalmas feladatot jelentenek technikai, pénzügyi, adatvédelmi, szerzői jogi stb. szempontból egyaránt.

„*Könyvtári e-book: kölcsönzés és/vagy könyvtári terjesztés? A hazai szöveg alapú elektronikus tartalom könyvtári szolgáltatásának néhány jellemzője*” címmel tartott előadást *Kerekes Pál*, a Könyvtár- és Információtudományi Intézet címzetes egyetemi docense. A jövő oktató-tudásgazdálkodó szakemberei számára a maitól jelentősen eltérő művelődési feltételrendszer közepette kell majd végezniük munkájukat: az elektronikus tartalom-szolgáltatás, de főként az elektronikus könyv várhatóan átveszi a nyomtatott művek primátusát. Az előadó adatokkal támasztotta alá azt a kedvező statisztikai adatot, mely szerint a könyvtárak egyre népszerűbbekké válnak – annál is inkább, mert a könyvtári szolgáltatások már nem csupán a valós, hanem a digitális térben is megjelennek, kiválóan alkalmazkodva a napjainkban tapasztalható felhasználói igényekhez.

Az informatikus könyvtáros alap- és mesterképzésben részt vevő hallgatók körében készített fókuszcsoporthoz interjúkat *Senkei-Kis Zoltán*, az Információtudományi Tanszék egyetemi adjunktusa, aki elsősorban arra a kérdésre kereste a választ, miként ítélik meg a hallgatók a könyvtáros hivatást, és hol látják a szakma helyét a XXI. század gyorsan változó körülményei között. Rákerdezett a hallgatók pályaválasztási motivációjára, a szakma megítélésére és társadalmi hasznosságára, a képzés színvonalára és eredményességére, a megszerezni vágyott diploma értékére, valamint a hallgatók jövőképre.

Az oktatók előadásaiból álló szekciót *Dippold Péter*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtárának igazgatója elnökölte.

A második szekció előadásai: az ELTE doktoranduszainak kutatásaiból

Külön szekcióban szerepelt a Könyvtártudományi Doktori Program tíz doktorandusza, akik egytől-

egyig komoly szakmai felkészültségről tettek tanúbizonyságot. Ahogy az intézet oktatói, úgy a doktori program hallgatói is igen széles spektrumot fogtak át előadásaikkal. E szekció előadóinak kutatási témái szorosan kapcsolódnak majdani disszertációjukhoz, azzal a reménnyel biztatva a hallgatóságot, hogy néhány éven belül ismét érdekes, újszerű témákkal gyarapodik a magyar könyvtár- és információtudományi diszciplína.

A tudományos kommunikáció történetének egy érdekes vetületébe engedett bepillantást *Bilicsi Erika*, az MTA Könyvtár és Információs Központ Szakinformatikai Osztályának könyvtárosa – a XVII. századi *Journal des Scavans*-tól az open access-ig. Ez utóbbi publikációs modell a természettudományok terén negyedszázada jelent meg, és egyre terjedőben van, de a humán tudományok terén még nem honosodott meg. Ma már nemcsak azok az open access repozitóriumok léteznek, amelyekbe a kutatók önként küldik el kézírataikat, de a kiadók is bevezették a hasonló elven működő gyűjteményeket.

Két kiemelkedő jelentőségű uniós projekt, a *The European Library (TEL)* és a *Europeana* szolgáltatásait mutatta be *Kovácsné Koreny Ágnes*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgató-helyettese, főként a tudományos kutatás céljaira fókuszálva. A TEL felületén mintegy 200 millió forrás várja a felhasználókat – közülük 24 millió oldalnyi teljes szövegű dokumentum, 18 millió digitális objektum és 119 millió bibliográfiai rekord. Ezt az óriási értéket jelentő halmazt Európa 48 országának nemzeti, illetve egyetemi és szakkönyvtáraiból gyűjtötték össze. A *Europeana* honlapjáról több mint 39 millió digitális dokumentum érhető el, melyek a kontinens legjelentősebb közgyűjteményeiből származnak. Az igazi kihívást a digitális állományok begyűjtése és szolgáltatása mellett azok kereshetősége jelenti, amelyre – jelenlegi tudásunk szerint – a legjobb megoldást a szemantikus web kínálja.

Egy újabb viszonylag háttérbe szorult kérdésről, a magyar szakkönyvtári rendszer átalakulásáról tartott előadást *Rózsa Dávid*, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár főigazgató-helyettese. A statisztikai kompendiumokban alig található pontos adatot a szakkönyvtárak számára és szolgáltatásaira vonatkozóan. Magyarországon a dualizmus korában, majd a XX. század első felében a szakkönyvtárak száma robbanásszerűen nőtt.

A rendszerváltás óta intézmények százai tűntek el nyomtalanul, vagy olvadtak össze más könyvtárak-

kal, de az összkép továbbra is változatos: a szakkönyvtárak szinte valamennyi tudományág kutatóinak igényeit kiszolgálják, és sokszor maguk is számottevő tudományos tevékenységet folytatnak.

Az elektronikus kölcsönzés jogi természetéről a következőket mondta el *Amberg Eszter*, a Csorba Győző Könyvtár igazgatóhelyettese. A digitális környezetben – különösen az e-könyvek rendelkezésre bocsátása terén – a jelenleg érvényes jogi keretek akadályozzák a könyvtárakat alapvető szolgáltatásaik teljesítésében. A nemzetközi szakmai szervezetek csakúgy, mint az európai könyvtáros egyesületeket tömörítő szövetségek gyorsan felismerték a könyvtári elektronikus kölcsönzés problémáját és reagáltak is rá. Az előadó először ismertette a bérlet és a haszonkölcsönzés fogalmát, majd a témához kapcsolódó 2006/115/EK irányelv lényegét, illetve az elektronikus kölcsönzés jogi természetét, továbbá az Európai Bíróság által 2014 őszén, a nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtárakban zajló e-könyv kölcsönzéssel lefolytatott konzultáció legújabb fejleményeit.

A könyvtári rendszerekben megvalósuló felhasználói autentikáció helyzetét vizsgálta meg *Takács Dániel*, a Budapesti Ügyvédi Kamara szolgáltatási igazgatója, aki azt tapasztalta, hogy a felhasználók adatainak kezelése gyakorlatilag mindenütt egyedileg, elszigetelten történik. Kézenfekvő megoldásnak látszik a magyar állampolgárok számára a *magyarország.hu* kormányzati portálon ingyenesen elérhető, egységes, szabványos személyi nyilvántartás integrálása a könyvtári rendszerekbe.

A könyvtári stratégiai programok osztályozásának lehetőségeiről beszélt *Sörény Edina*, az Emberi Erőforrások Minisztériuma Kultúráért Felelős Államtitkárságának vezető tanácsosa. Magyarországon jogszabály határozza meg a stratégiai tervdokumentumok szerkezetét, tartalmi elemeit. A közigazgatási stratégiai tervdokumentumok egyik típusa a szakpolitikai stratégia; a könyvtári stratégia erre lehet példa. Hazánkban eddig három könyvtári stratégiai tervdokumentum készült, amelyek jelentősen meghatározták a könyvtári rendszeren belül működő intézmények céljait, szakmai feladatellátását, mindennapi működését. Az eddig elkészült könyvtári stratégiákat az adott időszak speciális törekvései jellemezték, de mindig összhangban voltak a nemzetközi trendekkel, és láthatóan egymásra épültek.

Az egyetemek és a magánszektor közötti kétirányú információáramlást, és a könyvtárak e folyamatban

betöltött szerepét ismertette *Nemes László*, a Magyar Információtudományi Alapítvány elnöke a tallinni, tartui és rigai egyetemen készített interjúi alapján.

Egy újszerű – vagy annak látszó – könyvtáros szerepről, a könyvtári coachingról tartott előadást *Juhász Éva*, a Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtár Levéltár és Művészeti Gyűjtemény könyvtárosa. A coaching mellett és ellene pro és kontra érveket egyaránt hallani. Induljunk ki a pozitív megítélésből, és kezeljük úgy, mint a képességfejlesztés egyik hatékony eszközét. Egy vezetőnek legtöbbször egyszerűbb direkt utasítást kiadnia, de ha mozgósítani akarja munkatársai önállóságát, kreativitását, akkor jobb eredményeket érhet el a coaching módszerek alkalmazásával, az inspiráló munkahelyi környezet megteremtésével.

A 2010 júniusában közzétett új könyvtári katalogizálási szabványt, a Resource Description and Access (RDA) ismertette *Vass Anna Johanna*, a Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet osztályvezetője. Ez a szabvány más filozófiára épül, mint az eddigiek: bevezeti a szemantikus web technológiát a könyvtári katalógusok világába, amelynek következtében nemcsak a feldolgozó munka változhat meg. A nagy ígéret: minden eddiginél hatékonyabban lehet majd a közgyűjteményekben őrzött tudásanyagot a felhasználók rendelkezésére bocsátani.

A speciális könyvtári dokumentumoknak tekinthető képek tartalmi reprezentálásának, illetve visszakeresésének legnagyobb kihívását az értelmezési kontextus jelenti. A képek feltárásának egyik legfontosabb kérdése: melyek azok a speciális, kifejezetten a képekre jellemző attribútumok, amelyek alapján vissza lehet keresni ezeket a dokumentumokat. *Dávid Adrienne*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének informatikus könyvtárosa elmondta, hogy a képek feldolgozására ígérkező megoldás a magas szintű szemantikával ellátott, különböző tudásforrásokot integrálni képes visszakereső rendszerek, az ontológiák kidolgozása.

A doktoranduszok kutatási témáit felvonultató szekciót *Bényei Miklós*, a Debreceni Egyetem címzetes egyetemi tanára vezette.

A harmadik, a gyűjteményi digitalizálás szekció előadásai

Varga Klára, az ELTE Egyetemi Könyvtár Informatikai és Fejlesztési Osztályának vezetője elmondta, hogy az ELTE Egyetemi Könyvtárban 2003-ban

kezdődött a digitalizálás, a Bibliotheca Corviniana Digitalis projektben való részvétellel. 2008-ban elkészült a digitalizálási terv, és azóta folyamatosan gyarapodik a könyvtár digitalizált állománya, amely kereshető az OPAC-ban, illetve elérhető az EDIT (ELTE Digitális Intézményi Tudástár) felületén.

Három jezsuita tudós, Hevenes Gábor, Kaprinai István és Pray György kéziratgyűjteményeinek digitalizálásáról számolt be *Mátyás Melinda*, az ELTE Egyetemi Könyvtár Gyűjteménykezelői Osztályának könyvtárosa. A XVII-XVIII. századi gyűjtemények eredeti és másolt okleveleket is tartalmaznak, számos tételük a magyar történelem és művelődéstörténet egyedi, komoly forrásértéket képviselő darabja.

A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Kreatív Technológia Labor (MOME TechLab) munkatársai, *Ruttkay Zsófia*, *Bényei Judit*, *Czémán Zsófia*, *Karasz Dániel*, *Berczi Klára* a Laborban folyó K+F projektet mutatták be, melynek egyik célja a nyomtatott könyvek interaktív feldolgozása, adaptálása. Az elmúlt években több könyvet ültettek át interaktív, zsebben hordozható vagy múzeumi kiállításon használható felületre. A „*Weöres100*” installációk, a „*Hajnali háztetők városi sétája*” vagy „*A kiskakas gyémánt félkrajcárja*” mese már széles körben ismertté vált. Az előadásban a legújabb interaktív könyvadaptációkat mutatták be.

Biszak Sándor, az Arcanum Adatbázis Kiadó ügyvezető igazgatója az egy évtizede zajló tömeges digitalizálási tevékenység eredményeiről számolt be: felépítették az ADT+ adatbázist, amely mintegy 250 folyóirat teljes anyagát, több mint 8 millió nyomtatott oldalt tartalmaz. Emellett építik a HUNGARICANA közgyűjteményi portált, amely száznál több közgyűjtemény állományába tartozó, mintegy 5 millió nyomtatott oldalt, 5 millió metaadatot és 5 millió képet tesz hozzáférhetővé. Különleges a *MAPIRE.eu* projekt, amely a Habsburg Birodalom történelmi térképeit tartalmazza.

A Monguz Kft. által fejlesztett Qulto közgyűjteményi szoftverek különböző eszközökkel, alkalmazásokkal bővíthetők. *Brada Hedvig*, a Qulto – Monguz Kft. ügyfélmenedzsere ezek közül ismertetett néhányat, köztük az adatbázisból építkező virtuális kiállításokat, játékokat, e-learning anyagokat, amelyek akár mobil környezetben is használhatók, és lehetővé teszik az adatok vizualizálását, újrashasznosítását.

A nemzeti könyvtár törzs- és különgyűjteményi dokumentumainak sajátos digitalizálási kérdéseit

☺ ☺ ☺ ☺ ☺ ☺ ☺ ☺ ☺ ☺

vette górcső alá Györffy Szabolcs, az Országos Széchényi Könyvtár Digitalizáló Osztályának vezetője. A digitalizálandó dokumentumok fizikai tulajdonságai határozzák meg, milyen képrögzítési/szkennelési eljárást választanak, hiszen más technikát követel egy könyv, egy plakát, vagy egy transzparens dokumentum. Az utófeldolgozás mikéntjét a szolgáltatási célok határozzák meg.

A „digitális filológus” műhelyében célszoftverek sora szolgálja a „digitális kulturális örökség” létrehozását. A filológiai minőség elérését szabványos csatolófelületek, adatcsere-protokollok, optikai karakterfelismerő programok, jelölőnyelvi kódolás, a leíró metaadatokat előállító és a szemantikus web szemléletnek megfelelő, többféle környezetben megjelenő alkalmazások szolgálják – mondta el Palkó Gábor, a Petőfi Irodalmi Múzeum tudományos titkára.

Az ELTE Egyetemi Könyvtár digitalizáló műhelyének tevékenységét mutatta be Cséka György, az ELTE Egyetemi Könyvtár Közönségszolgálati Osztályának projektvezetője. A digitalizáló műhelyben működés közben mutatták be a különleges paraméterekkel bíró szkennert.

A gyűjteményi digitalizálással foglalkozó szekció Fodor János egyetemi adjunktus (ELTE BTK KITI) elnöklete alatt zajlott.

A konferencia sikeréhez nagyban hozzájárult a szervező bizottság, melynek elnöke Kiszl Péter, tudományos programkoordinátora Barátné Hajdu Ágnes, titkára Boda Gáborné Köntös Nelli, technikai programkoordinátora Boros Tibor volt. A résztvevők kézbe vehették az összes előadás tartalmi kivonatát is magába foglaló programfüzetet.¹ Az előadások szerkesztett szövegét tartalmazó konferenciakötet várhatóan 2016 nyarán jelenik meg.

Beszámolóink végén csak ajánlani tudjuk a Tisztelt Olvasónak, hogy szánja rá az időt, és tekintse meg az előadásokat a <http://lis.elte.hu/vkkv> internet címen.

Tószegi Zsuzsanna
az ELTE Bölcsészettudományi Kar Könyvtár- és Információtudományi Intézet címzetes egyetemi docense.

¹ Boda Gáborné Köntös Nelli, Kiszl Péter (szerk.): Valóságos könyvtár – könyvtári valóság II.: Konferenciaprogram az előadások tartalmi összefoglalóival. Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet, 2015. 42 p.

A konferencián készült fényképek

A konferencia megnyitója 1.

https://photos.google.com/share/AF1QipPwsudVj2JQT2y_GffJgwoJ8GtrZP9nJVpYDjN7P-fX1zXhE-LiozrUcBQkcXq3Tg/photo/AF1QipNYZ0iU55XSzN8rFWewgDGpN_GRdmyCAOgmb1Y?key=UI9Vc0s3UWVKQWhHaWI5dl96X1FaQ0hocE5UbURR

A konferencia megnyitója 2.

https://photos.google.com/share/AF1QipPwsudVj2JQT2y_GffJgwoJ8GtrZP9nJVpYDjN7P-fX1zXhE-LiozrUcBQkcXq3Tg/photo/AF1QipOzkAiqdbXJXeIB0wNfh8tUUZFnbLaG4_XXwoE?key=UI9Vc0s3UWVKQWhHaWI5dl96X1FaQ0hocE5UbURR

A konferencia közönsége

https://photos.google.com/share/AF1QipPwsudVj2JQT2y_GffJgwoJ8GtrZP9nJVpYDjN7P-fX1zXhE-LiozrUcBQkcXq3Tg/photo/AF1QipOmw79R216RAQ1-PbH13UJvkwaxtoDLsw3Kkgo?key=UI9Vc0s3UWVKQWhHaWI5dl96X1FaQ0hocE5UbURR

https://photos.google.com/share/AF1QipPwsudVj2JQT2y_GffJgwoJ8GtrZP9nJVpYDjN7P-fX1zXhE-LiozrUcBQkcXq3Tg/photo/AF1QipOb3JXu5U-puAaDJLi4E3T8ekVMZ6P9H6GedCI?key=UI9Vc0s3UWVKQWhHaWI5dl96X1FaQ0hocE5UbURR

https://photos.google.com/share/AF1QipPwsudVj2JQT2y_GffJgwoJ8GtrZP9nJVpYDjN7P-fX1zXhE-LiozrUcBQkcXq3Tg/photo/AF1QipNYED73vjmY6lw9QQb0Mz7loGUV7n1qR6HWBFQ?key=UI9Vc0s3UWVKQWhHaWI5dl96X1FaQ0hocE5UbURR

https://photos.google.com/share/AF1QipPwsudVj2JQT2y_GffJgwoJ8GtrZP9nJVpYDjN7P-fX1zXhE-LiozrUcBQkcXq3Tg/photo/AF1QipM2dpVYTnYjvNIO-LbQZn_921oespSc7p9FfE8?key=UI9Vc0s3UWVKQWhHaWI5dl96X1FaQ0hocE5UbURR

https://photos.google.com/share/AF1QipPwsudVj2JQT2y_GffJgwoJ8GtrZP9nJVpYDjN7P-fX1zXhE-LiozrUcBQkcXq3Tg/photo/AF1QipMnLEcEc14e3KPRHO4rQLJ4vsxXcdRavS5NYdQ?key=UI9Vc0s3UWVKQWhHaWI5dl96X1FaQ0hocE5UbURR

Pillanatképek a konferenciáról

https://photos.google.com/share/AF1QipPwsudVj2JQT2y_GffJgwoJ8GtrZP9nJVpYDjN7P-fX1zXhE-LiozrUcBQkcXq3Tg/photo/AF1QipOrHNKS6wiZr_dEXcq1KuGni_nc1JcBCrww9dA?key=UI9Vc0s3UWVKQWhHaWI5dl96X1FaQ0hocE5UbURR

https://photos.google.com/share/AF1QipPwsudVj2JQT2y_GffJgwoJ8GtrZP9nJVpYDjN7P-fX1zXhE-LiozrUcBQkcXq3Tg/photo/AF1QipNycwyxPshq1FjuV48z_LKLQwJUNc3lg5cyVc?key=UI9Vc0s3UWVKQWhHaWI5dl96X1FaQ0hocE5UbURR

https://photos.google.com/share/AF1QipPwsudVj2JQT2y_GffJgwoJ8GtrZP9nJVpYDjN7P-fX1zXhE-LiozrUcBQkcXq3Tg/photo/AF1QipNsz-w5y9GEGHwnuZhUbDHnFkueTPmMkrNEp1Q?key=UI9Vc0s3UWVKQWhHaWI5dl96X1FaQ0hocE5UbURR

https://photos.google.com/share/AF1QipPwsudVj2JQT2y_GffJgwoJ8GtrZP9nJVpYDjN7P-fX1zXhE-LiozrUcBQkcXq3Tg/photo/AF1QipNv_E1zhk2qqJKZcPigLaNkC-pdHn36_wE2ZVo?key=UI9Vc0s3UWVKQWhHaWI5dl96X1FaQ0hocE5UbURR

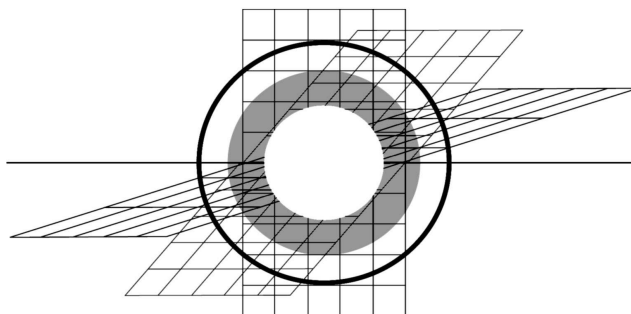
https://photos.google.com/share/AF1QipPwsudVj2JQT2y_GffJgwoJ8GtrZP9nJVpYDjN7P-fX1zXhE-LiozrUcBQkcXq3Tg/photo/AF1QipOzFLWPcRbg3S9CUPvcRyHGUq2la1j153Bh9x4?key=UI9Vc0s3UWVKQWhHaWI5dl96X1FaQ0hocE5UbURR

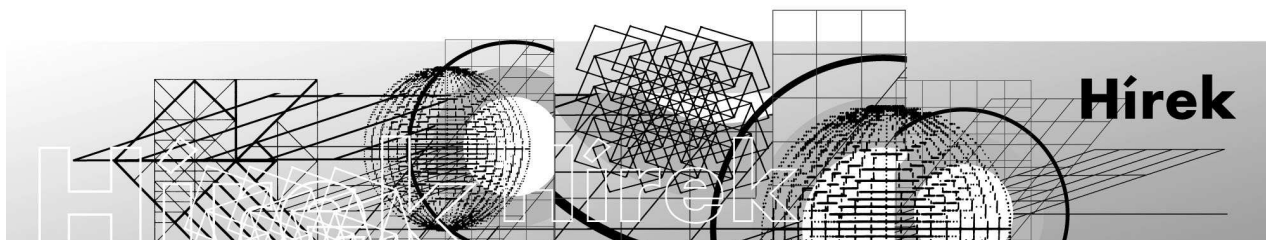

A vendéglátó szervezők a konferencia külföldi előadóival (Silvia Stasselova, Gurka Balla Ilona, Hajnal Jenő), valamint Sinikka Sipilä leköszönő IFLA elnökkel

https://photos.google.com/share/AF1QipPwsudVj2JQT2y_GffJgwoJ8GtrZP9nJVpYDjN7P-fX1zXhE-LiozrUcBQkcXq3Tg/photo/AF1QipNuBONJ8eyoJrYAkq3jj3en4EKpFJGXzmU164?key=UI9Vc0s3UWVKQWhHaWI5dl96X1FaQ0hocE5UbURR

A fotókat készítette: Selmeczi Tamás

Minősített Könyvtárak 2016

Kedves Munkatársak!

Örömmel tájékoztatok mindenkit, hogy a tegnapi nap folyamán abban a megtiszteltetésben részesültünk, hogy a Magyar kultúra napja alkalmából rendezett ünnepségen Hoppál Pétertől, az Emberi Erőforrások Minisztériumának kultúráért felelős államtitkárától átvehettem a Minősített Könyvtár címért járó díszoklevelet és emlékplakettet. Az oklevelet megilletődöttségemben mindjárt el is ejtettem, amit az Államtitkár azzal nyugtázott, hogy ő is mindent el szokott ejteni. Ezen kívül örömet fejezte ki, hogy egy ilyen nagy múltú intézménynek adhatja át a díjat, mint a BME OMIKK.

A eseményen vendégként részt vett Fonyó Ili is, aki főigazgatósága idején kezdeményezte a minőségirányítás bevezetését.

Az átadó után a javaslattevő testület, a Könyvtári Minőségügyi Bizottság két tagja, Skaliczki Judit és Zalainé Kovács Éva is örömeiket fejezték ki, hogy elnyertük a díjat.

Amennyire lehet, szeretném minden kollégámmal megosztani az örömet, ezért arra gondoltam, hogy egy kis ünnepség keretében kerítenénk erre sort. A részleteket hamarosan megírom.

Üdvözlettel
Liszky Béla

Hoppál Péter, az Emberi Erőforrások Minisztériumának kultúráért felelős államtitkára, a magyar kultúra napja alkalmából 2016. január 21. napján Budapesten átadta a Balassa Péter-, a Csokonai Vitéz Mihály-, a Közművelődési Minőség és Könyvtári Minőségi Díjakat, valamint a Minősített Közművelődési Intézmény és Minősített Könyvtár címeiket.

Minősített Közművelődési Intézmény címben részesült a vasvári Nagy Gáspár Kulturális Központ, hajdúszoboszlói Kovács Máté Városi Művelődési Központ és Könyvtár, a szekszárdi Babits Mihály Kulturális Központ, a Körmenyi Kulturális Központ, Múzeum, Könyvtár, a csömöri Petőfi Sándor Művelődési Ház, a pécsi Apáczai Óvoda és ÁMK Művelődési Ház, a fertőszentmiklósi Ifjúsági és Szabadidő Központ, a szegedi Szent-Györgyi Albert Agóra, a mezőberényi Orlai Petrics Soma Kulturális Központ, a Bicskei Egységes Művelődési Központ és Könyvtár, Petőfi Művelődési Központ és a debreceni VOKE Egyetértés Művelődési Központja.

Minősített Könyvtár címmel tüntették ki a debreceni Méliusz Juhász Péter Könyvtárat, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtárat, a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpontot, valamint a Mezőkovácsházi Városi Könyvtárat.

Az egri Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár Könyvtári Minőségi Díjban részesült, ... ezúton is szívből gratulálok a Könyvtár minden munkatársának ezért a fantasztikus elismerésért és díjért.

Az MKE Elnöksége szívből gratulál minden kitüntetettnek!

*Gerencsér Judit
az MKE főtitkára*

/BME OMIKK körlevél, 2016. jan. 22; Katalist.hu/

Hamvay Péter

A Kulturális Alap fél a Művészeti Akadémiától, ezért inkább hagy folyóiratokat bedőlni

A Nemzeti Kulturális Alap bizottsága még nem írta ki a jövő évi folyóirat-pályázatokat, így akár fél évig

várhatnak a pénzükre a művészeti lapok – már ha kapnak egyáltalán. Pedig az alapnál találtak 830 millió forint pluszt, amit gyorsan ki is osztottak – csak éppen másra.

Alultervezték a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) büdzsáját az idén, mivel attól tartottak, hogy a 2014-ben indult Eurojackpot játék miatt lanyhul az ötös lottó iránti érdeklődés – az NKA bevételeinek döntő hányada az ötös lottó nyereményadójából származik. Ezért az előző évi 10 milliárd forint helyett csupán 9 milliárdra lőttek be az onnan várható összeget.

NKA-s forrásaink szerint már év közben látni lehetett, hogy a magyarok kitartanak a klasszikus lottó mellett, hiszen nem csökkent jelentősen a nyereményadóból származó bevétel, az alap mégsem növelte a kollégiumok által elosztható összeget. Év végéig felhalmozódott 830 millió forint, amit viszont gyorsan el kellett költeni; ezt a tényt sem az NKA igazgatósága, sem a kollégiumok nem verték nagyra. Az alap vezetése 30 nap múlva ígért választ azon kérdéseinkre, hogy miért nem nézték meg év közben a folyószámlájukat, és hogy pontosan mire ment el a többlet. A kollégiumoktól úgy tudjuk, egy részét közöttük osztották fel. Aki jobban tudott lobbizni, az többlet, aki kevésbé, az kevesebbet kapott. Új, nevesített pályázatokat nem írhattak ki, de aki tudott a lehetőségről, benyújthatott egyedi pályázatot az egyes kollégiumokhoz, tulajdonképpen bármire. Ennek a határideje néhány napja járt le.

Befagyasztott folyóirat-támogatás

Az NKA ráadásul nem írta még ki a jövő évi folyóirat-támogatási pályázatokat, holott a korábbi években december elején már a bíráló is megtörtént. Különösen nyugtalanok azok a kiemelt lapok, amelyekkel 2012-ben, éppen a kiszámíthatóságot szem előtt tartva, hároméves szerződést kötött az alap. Az évi 8–20 millió forinttal támogatott 27 print folyóirat között van az Alföld, az Art Magazin, az Ellenfény, a Filmvilág, a Jelenkor, a Kalligram, a Balkon, a Forrás, a Kortárs, a Magyar Napló, a 2000, a Magyar Iparművészet, a Muzsika, a Rubicon, a Színház, az Új Művészet, a Nagyvilág és a Tiszatáj. Az évi 4 és 11 millió forinttal támogatott 14 online periodika között találjuk egyebek mellett az Építészfórumot, a Fideliót, a Magyar Múzeumokat, a Revizort, a Praet, a Múlt-Kort és a Literát.

A szakmai folyóiratok főszerkesztői semmiféle hivatalos értesítést nem kaptak, mikortól és milyen feltételek között pályázhatnak újra. Ezért a nevükben *Schubert Gusztáv*, a *Filmvilág* főszerkesztője és *Pataki Gábor*, az *Új Művészet* vezető szerkesztője levelet írt *Balog Zoltán* miniszternek, aki egyben az NKA elnöke is. A birtokunkba került levélben kifejtik, hogy a hároméves finanszírozási rendszer bevált, mert stabilitást és tervezhetőséget biztosított a szakmai havilapok számára. Ezért „a magyar művészeti élet számára létfontosságú szakmai folyóiratok okkal számítottak arra, hogy a 2016–17–18-as évben hasonló keretfeltételek között működhessenek.

Jelen pillanatban azonban erre semmi garancia nincs: a pályázat kiírásának 2 hónapos csúszása is előre láthatóan nagyon komoly nehézségeket okozhat a teljes magyar művészeti folyóiratkiadásnak. (...) Már az sem segít, ha holnap kiírják az újabb hároméves (vagy egyéves, csak 2016-ra vonatkozó) pályázatot, az ugyanis újabb két hónapos késedelemmel jár. „A lapoknak a biztonságos működéshez az elszámolás utáni hónapban, vagyis február végén meg kellene kapniuk az éves támogatás első részét” – írják a november 9-én kelt levélben. A főszerkesztők úgy vélik, „ebben a helyzetben egyetlen megoldás kínálkozik, a jelenleg érvényben lévő hároméves pályázat automatikus meghosszabbítása a 2016-os évre”. Úgy tudjuk, a levélre, amit pedig az NKA Folyóirat-kiadás

Kollégiuma is támogatásáról biztosított, a mai napig nem érkezett válasz.

Megkérdeztük a Folyóirat-kiadás Kollégium elnökét, *Kollár Árpád* író, miért nem írták ki a pályázatot. *Kollár Árpád*, aki egyébként a *Fiatal Írók Szövetségének* elnöke, a *Narancsnak* elmondta: szerintük is stabilitást és kiszámíthatóságot jelentett a rendszer, ezért már nyáron előkészítették a több tucat kiemelt művészeti lapot érintő, újabb hároméves szerződésről szóló pályázati kiírás tervezetét, „ám ez végül nem került az NKA bizottsága elé”. (A pályázatokat ugyanis nem a kollégium, hanem az NKA bizottsága írja ki.) Az NKA alelnöksége ennek okát firtató kérdéseinkre is csak 30 nap múlva válaszol majd. *Kollár* szerint valószínűleg azért nem újították meg a hároméves elkötelezettséget, mert „egyrészt év végén lejár a kollégium mandátuma, másrészt már készült a nemrég be-terjesztett NKA-törvény módosítása”. Ami szerint, mint ismeretes, jövőre már a Magyar Művészeti Akadémia jelöli a kollégiumi tagok harmadát, és az NKA alelnöke is csak nekik tetsző személy lehet. „Mivel telt az idő, a kollégium nem tehetett mást, tudomásul vette a döntést, de jelezte, hogy nem tarthatjuk bizonytalanságban a lapokat addig, amíg jövőre felállnak az új kollégiumok, ezért az NKA-val ismét egyeztetve újabb, immár egyéves pályázati kiírást fogalmaztunk meg” – mondta *Kollár Árpád*. (Erre pályázhatnak azok a lapok is, melyeknek korábban is évenként ítélték meg a támogatást.) *Kollár* úgy tudja, dolgozik rajta az NKA, de

egyelőre nem jelent meg a pályázat, s ha hamarosan nem születik döntés a következő évi keretről, féltő, hogy idén már nem is fog. A Folyóirat-kiadás Kollégium elnöke felhívta a figyelmet arra, hogy miután a szakmai szervezeteket még nem kérték fel a kollégiumi tagok jelölésére, kétséges, hogy januárban felállnak a döntéshozó testületek. Az időbe telik, míg beindul a munka, így ha a pályázatokat végül mégis az új kollégium írja ki, van rá esély, hogy azok csak tavasszal jelennek meg. A bírálat is egy hónapot vesz igénybe, a kifizetés további egy hónapot, így az első utalások legrosszabb esetben nyáron valósulnak meg. „Akár fél évig is bizonytalanságban, illetve állami forrás nélkül lehetnek azok a lapok, melyeknek ráadásul egy évre előre kellene tervezni” – hangsúlyozta a kollégium elnöke.

/Forrás: <http://magyarnarancs.hu/belpol/a-kulturalis-alap-fel-a-muveszeti-akademiától-ezert-inkabb-hagy-folyoiratokat-bedolni-97415/>

(F. Iné)

Ingyenes e-könyv: klasszikusok 2016-tól szabadon letölthetők

A Magyar Elektronikus Könyvtár újdonságai közt minden év elején külön figyelmet kapnak a január 1-jétől jogvédelem hatálya alól felszabadult szerzők művei. A jelenlegi szabályozás szerint ugyanis az alkotó halálát követő évtől számított 70 évig engedélyköteles a művei megjelentetése, így 2016-tól az 1945-ben elhunyt írók könyvei már szabadon terjeszthetők az interneten. Közkinccsé válnak tehát, és az év folyamán folyamatosan kerülnek majd a MEK-be olyan szerzők könyvei, mint *Bartók Béla*, *Bánlaky József*, *Gelléri Andor Endre*, *Gulácsy Irén*, *Kulinyi Ernő*, *Kúnos Ignác*, *Lugosi Döme*, *Sárközi György*, *Szabó Dezső*, *Szerb Antal*, *Vikár Béla* és más jelesek (további részletek a témáról az OSZK blogján).

Már január első napjától elérhetők például a következő alpművek:

Szerb Antal: Magyar irodalomtörténet
Szerb Antal: A világirodalom története
Bartók Béla: Önéletrajz. Írások a zenéről
Bartók Béla: A magyar népdal

/Forrás: <http://konyvkonnektor.hu/?p=5016/>

(F. Iné)

Ismét fellángolt a vita az e-könyv antikvár forgalmazásáról

Van-e olyan fogalom, hogy használt e-könyv? A szó eredeti értelmében, tehát úgy, hogy viseltes, kopottas egy e-book, nyilván nem él ez a meghatározás. Viszont tény, hogy már elolvasott krimit, lektúrt, akár kivizsgázott tankönyvet nem érdemes a digitális polcon tartani, ha van még értéke mások számára. A „nem szeretem – nem használom” e-könyvek újraforgalmazása technikailag könnyen megoldható lehetne. Ami a probléma: hogyan valósítható meg az arányos bevételmeosztás? Az nem lenne akceptálható bevételezés, hogy a korábbi vásárló eladói pozícióban a teljes antikvár vételárat lenyelje. Miért is nem? Azért, mert az e-könyv nem kopik el, elvileg az idők végeztéig éppen olyan állapotban marad, mint amikor kibocsátották. A szerző és a kiadó tehát tulajdonképp egy példányban gondolkozhat, az járhatna kézzől kézre, anélkül, hogy a mű létrehozói részesülnének a folyamatos termékhasználat jogos jutalékából.

Mi lehet a megoldás? Két üzleti megoldás körvonalazódik. Az egyik: győzzön a self-publishing, az alkotó maga találja ki, mi lesz a sorsa a könyvnek. Hogyan és mit kér érte? Kivel működik együtt? Virágozzon száz virág!

A hazai self-publishing kiadó a Publio és könyv-áruháza, a Publiobox.

Szakkönyv a független könyvmozgalomról: Kerekes Pál: Self-publishing, az új kiadói és irodalmi modell.

A másik megoldás a közös jogkezelés. Ez alapján minden további értékesítés nyomán a szerző és a kiadó is részesül minden egyes tranzakció bevételéből. Technikailag ez minimál. Melyik irányzaté a jövő? Kis nyelvek esetében, és ilyen értelemben a magyar is aprónak tűnik az angol világóriással szemben, érdemes lenne a szervezett antikvár e-könyv terjesztéssel megpróbálkozni. Sok új szerző kapcsolódna be, akár eddig kevésbé aktív műfajok is bekerülnének a kínálatba.

/Forrás: <http://konyvkonnektor.hu/?p=5016/>

(F. Iné)

Stratégiai megállapodást kötött a Magyar Nemzeti Levéltár és a Nemzeti Művelődési Intézet

2015. december 16-án *Dr. Mikó Zsuzsanna* a Magyar Nemzeti Levéltár főigazgatója és *Polyák Albert* a Nemzeti Művelődési Intézet megbízott főigazgatója a Nemzeti Művelődési Intézet évértékelő munkaértekezletén, ünnepélyes keretek között írta alá a két intézmény együttműködési megállapodását. A stratégiai partnerségről szóló dokumentumot *Závogyán Magdolna*, az *Emberi Erőforrások Minisztériuma* kultúráért felelős helyettes államtitkára is ellátta kézjegyével.

A megállapodás többek között kitér arra, hogy a Magyar Nemzeti Levéltár és a Nemzeti Művelődési Intézet egyeztetik kutatási és adatbázist építő programjaikat, együttműködnek a Kárpát-medencében valaha működő civil közösségek múltjának, történetének feltárásában, bemutatásá-

ban, valamint a Művelődési Intézet módszertani bázisával segíti a Nemzeti Levéltár „Nyitott Levéltár” és a „Szolgáltató Levéltár” koncepciójának sikeres megvalósulását.

Dr. Mikó Zsuzsanna kiemelte, hogy a Nemzeti Művelődési Intézettel kötött jelenlegi megállapodást a civil szervezetek kutatására vonatkozó sikeres közös szakmai munka előzte meg a *Kulturális Közfoglalkoztatási Program* keretein belül, s a két intézmény számos kapcsolódási pontot talált az együttműködésre a közösségi művelődés és kultúra célrendszerét, valamint a kulturális alapellátás koncepciójának gyakorlati megvalósítását szem előtt tartva.

/Forrás: http://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/strategiai_megallapodast_kotott_a_magyar_nemzeti_leveltar_es_a_nemzeti_muvelodesi/

(F. Iné)

E számunk megjelenését önkéntes munkájával segítette:

Berke Barnabásné
Fonyó Istvánné
Hegyközi Ilona
Lengyelne Molnár Tünde
Muzs Krisztina
Tószegi Zsuzsanna

